

ETNIKAI TÉRFOLYAMATOK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

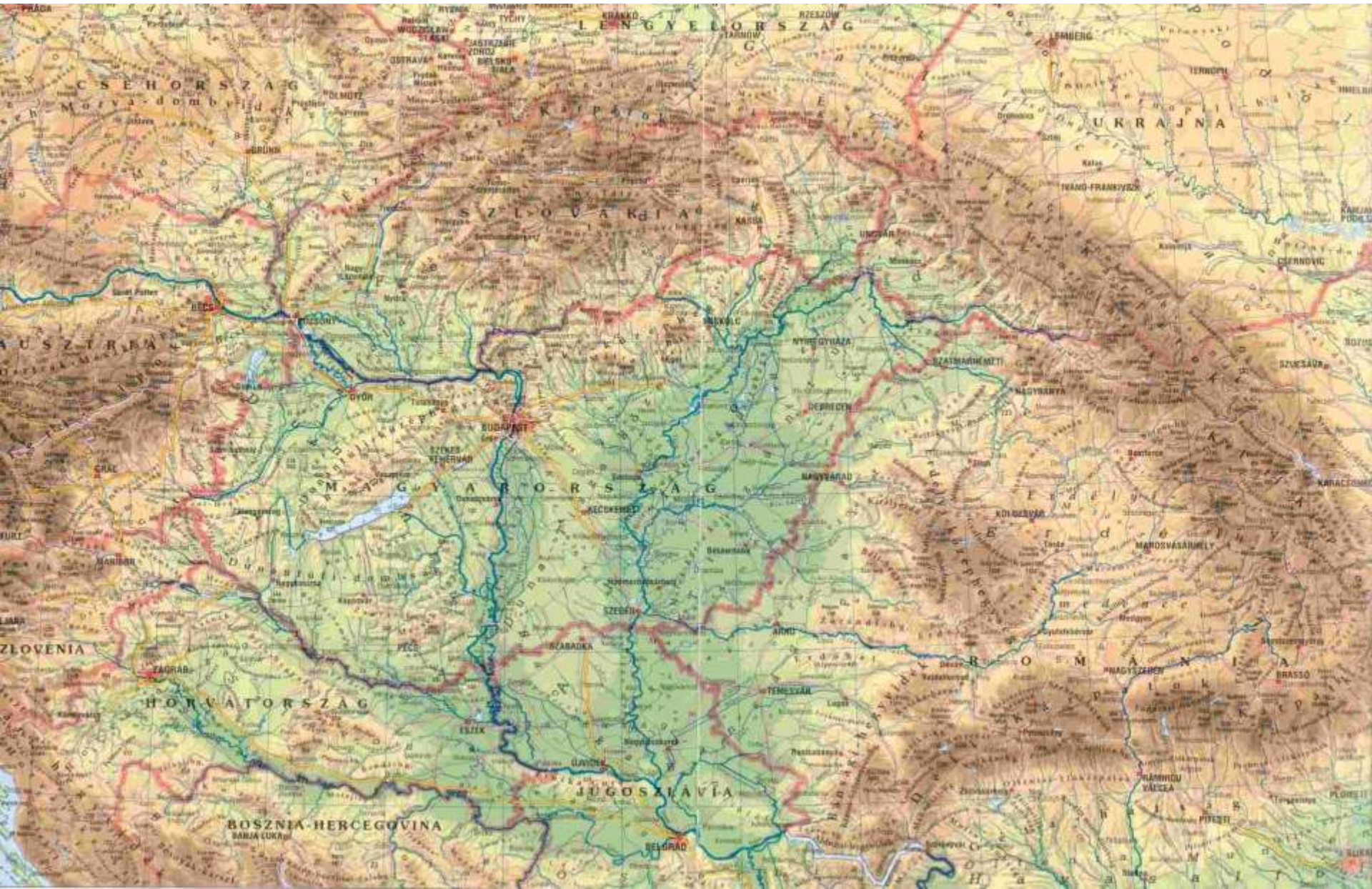
Kocsis Károly

A Magyar Tudomány Napja Erdélyben
10. Fórum

Az erdélyi magyar tudomány a rendszerváltás után
Kolozsvár, 2011

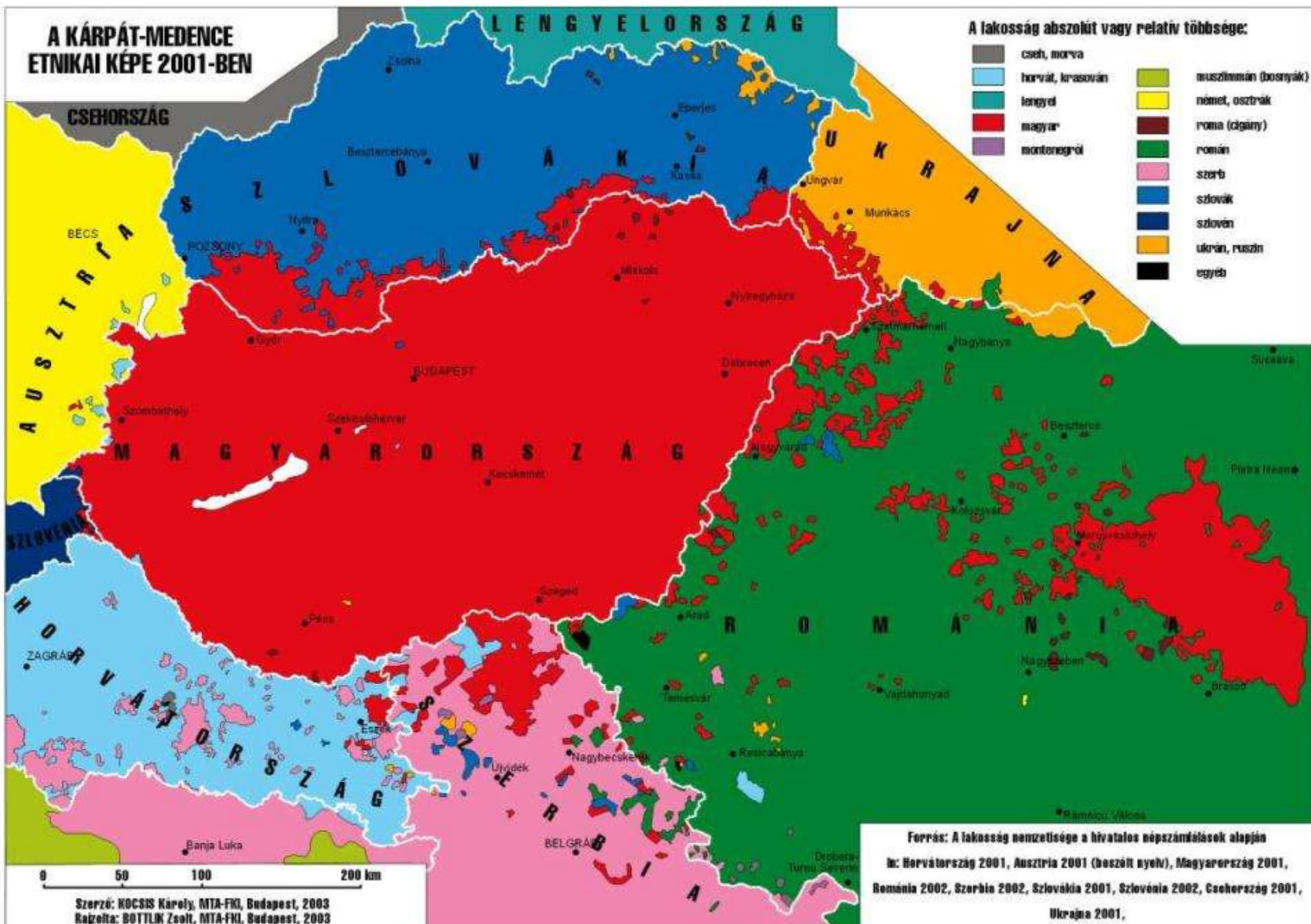

A „Kárpát-medence” mint magyar geopolitikai fogalom

A KÁRPÁT-MEDENCE ETNIKAI KÉPE 2001-BEN

Tarcsai
KNEZSA ISTVÁN ÉS GLASER LAJOS

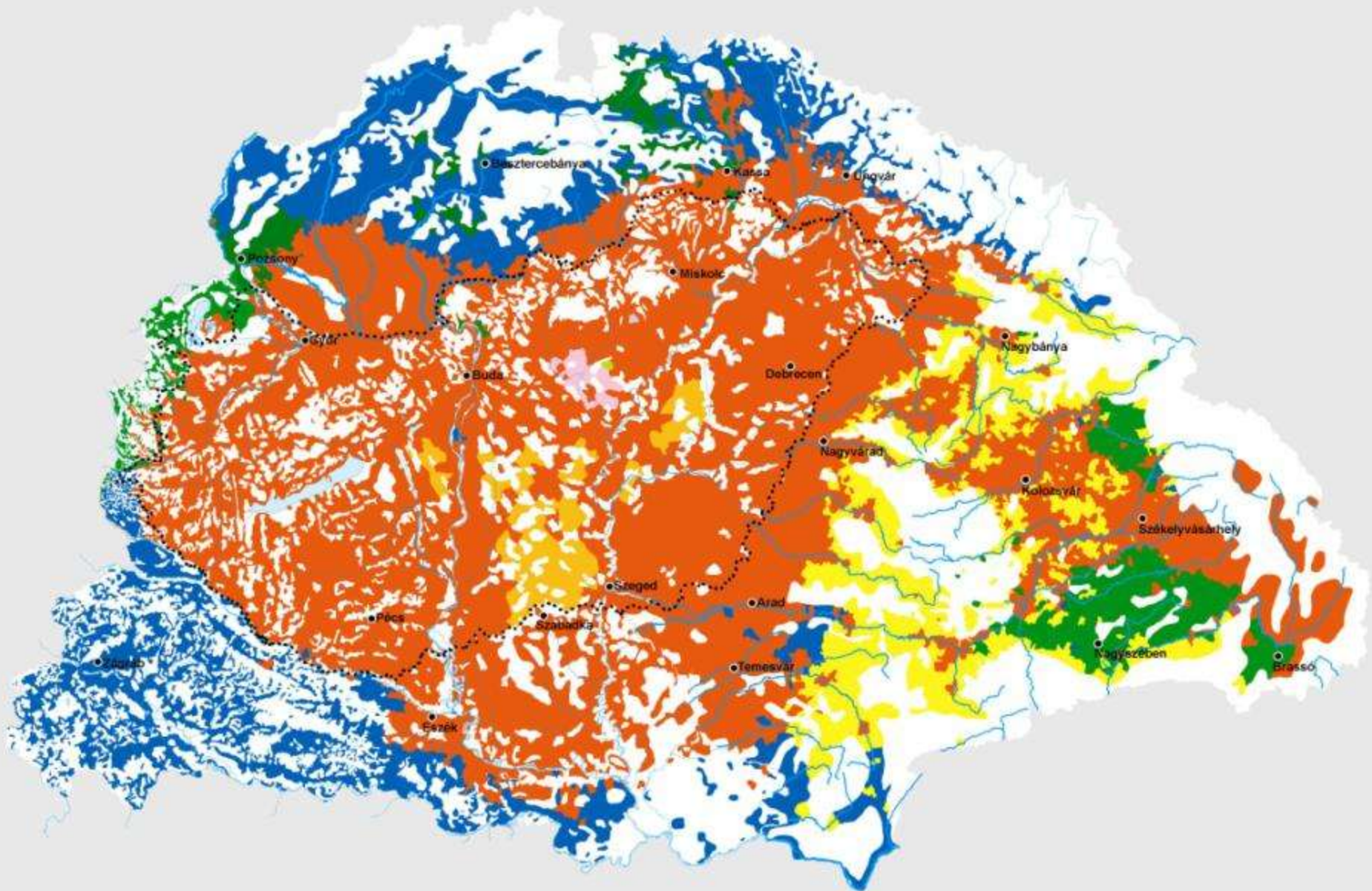
© 2009 The Authors
Journal compilation © 2009 Blackwell Publishing Ltd

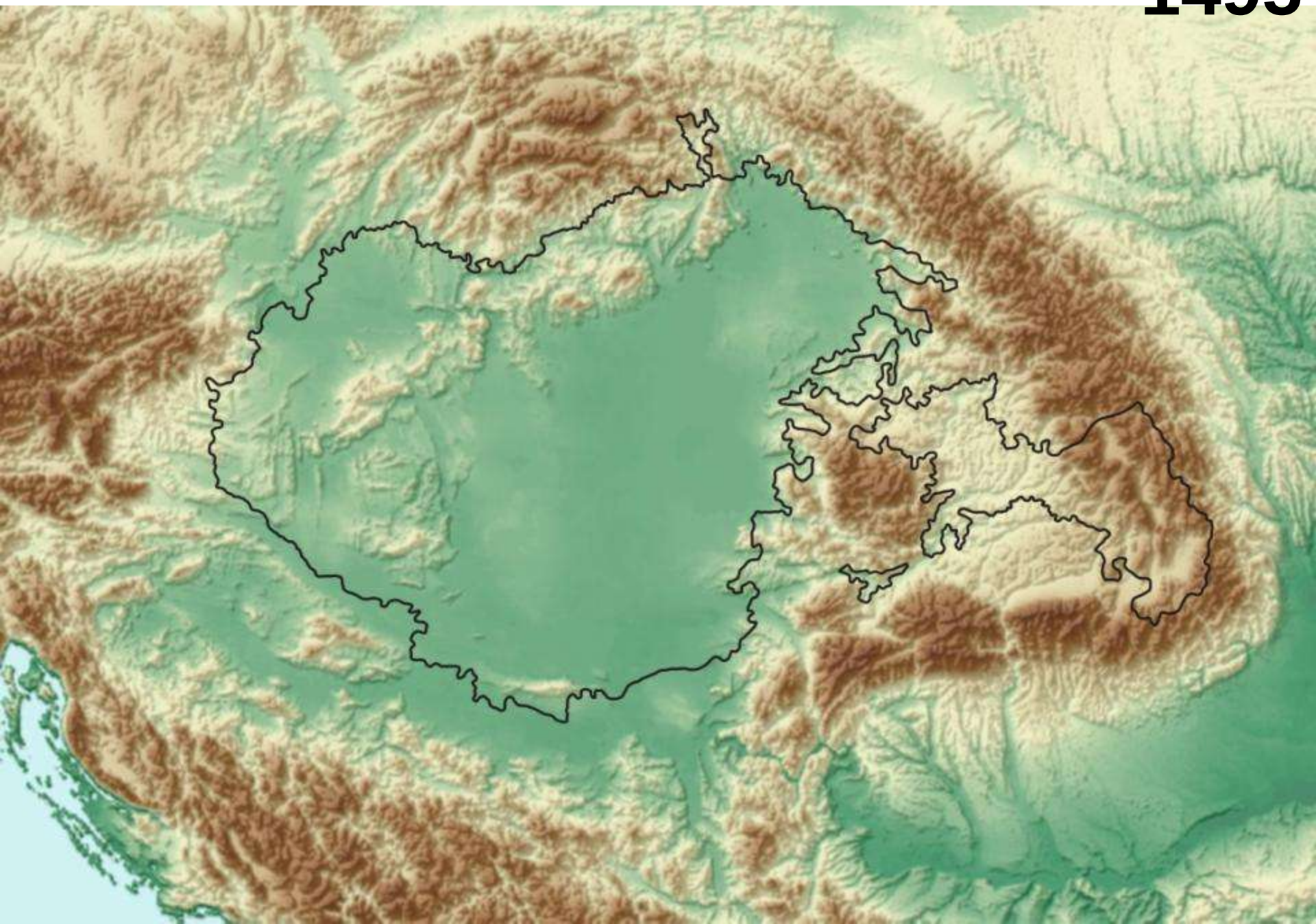
Az etnikai térszerkezet átalakulásának fő periódusai:

A *X - XV. század* közötti időszak:
— főként a lakatlan területek rovasára
történt — *magyar (és nemzetiségi)
transzgresszió.*

A SZÉKELYEK ERDÉLYBE ÉRKEZÉSE

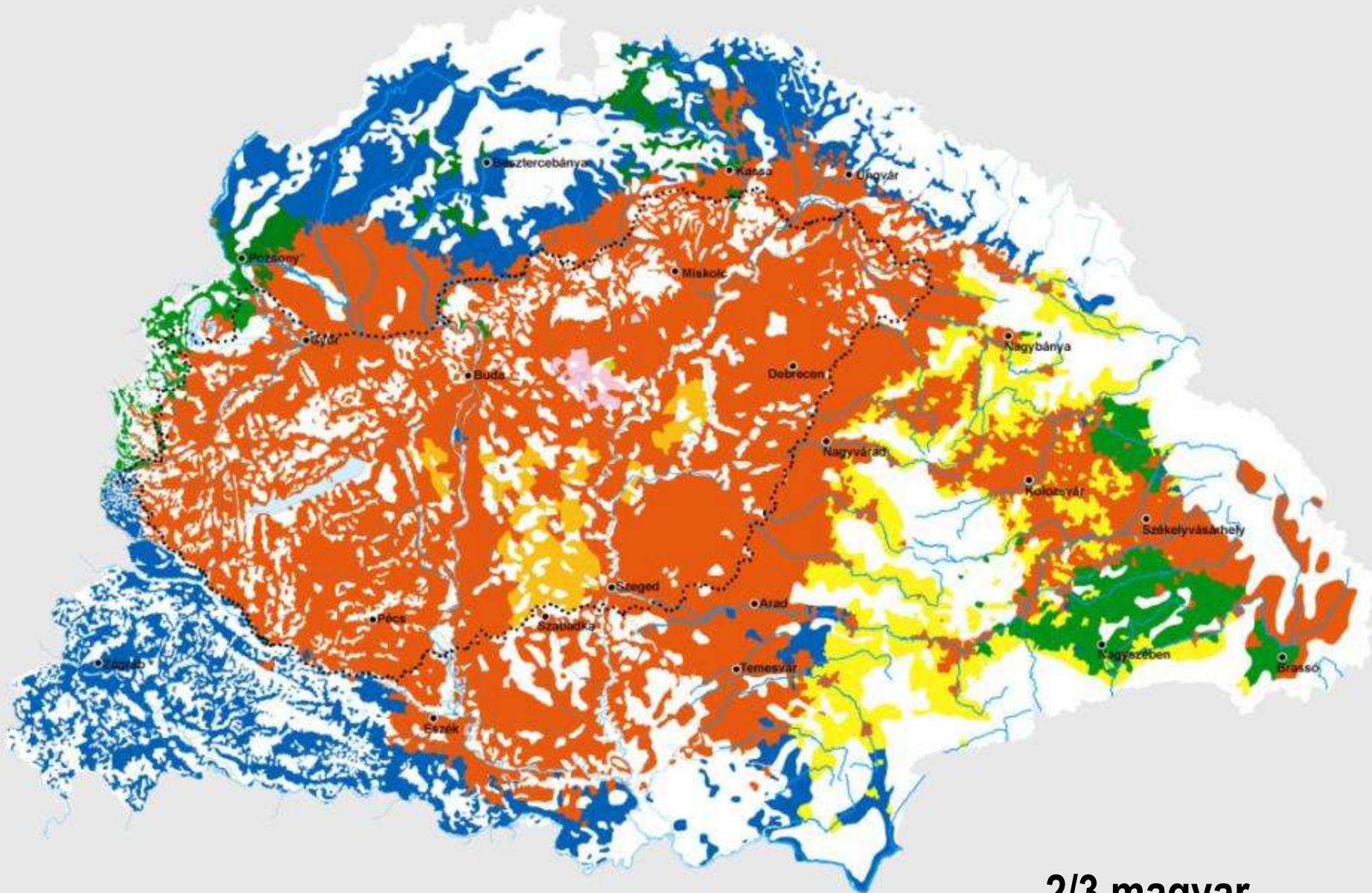

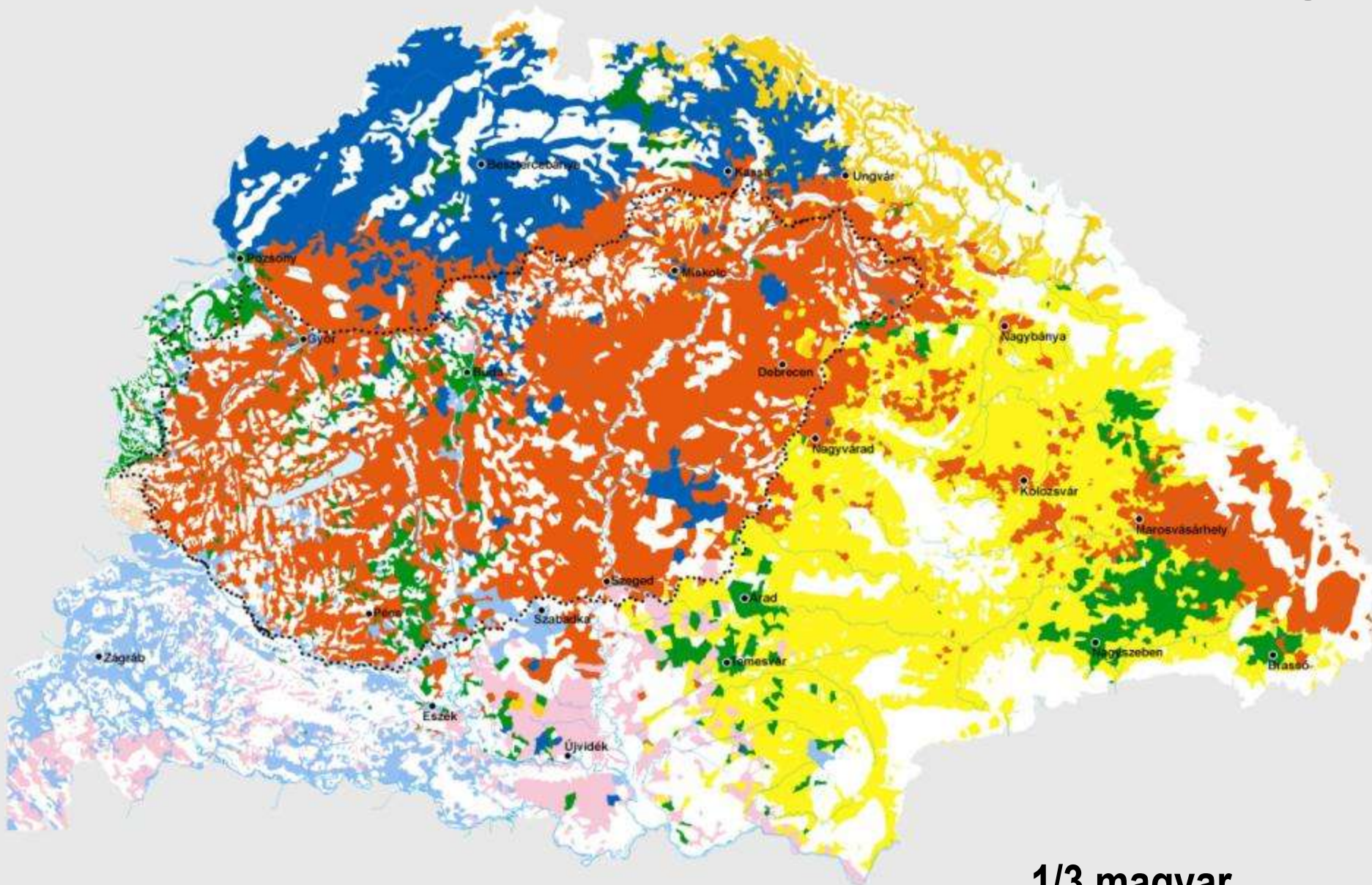
XVI - XVIII. századok:

— a belső háborúk, a török hódoltság, a felszabadító harcok és az azokat követő migrációs folyamatok eredményeként — rendkívüli ***magyar etnikai regresszió*** és azzal párhuzamos ***nemzetiségi transzgresszió***.

1495

1784

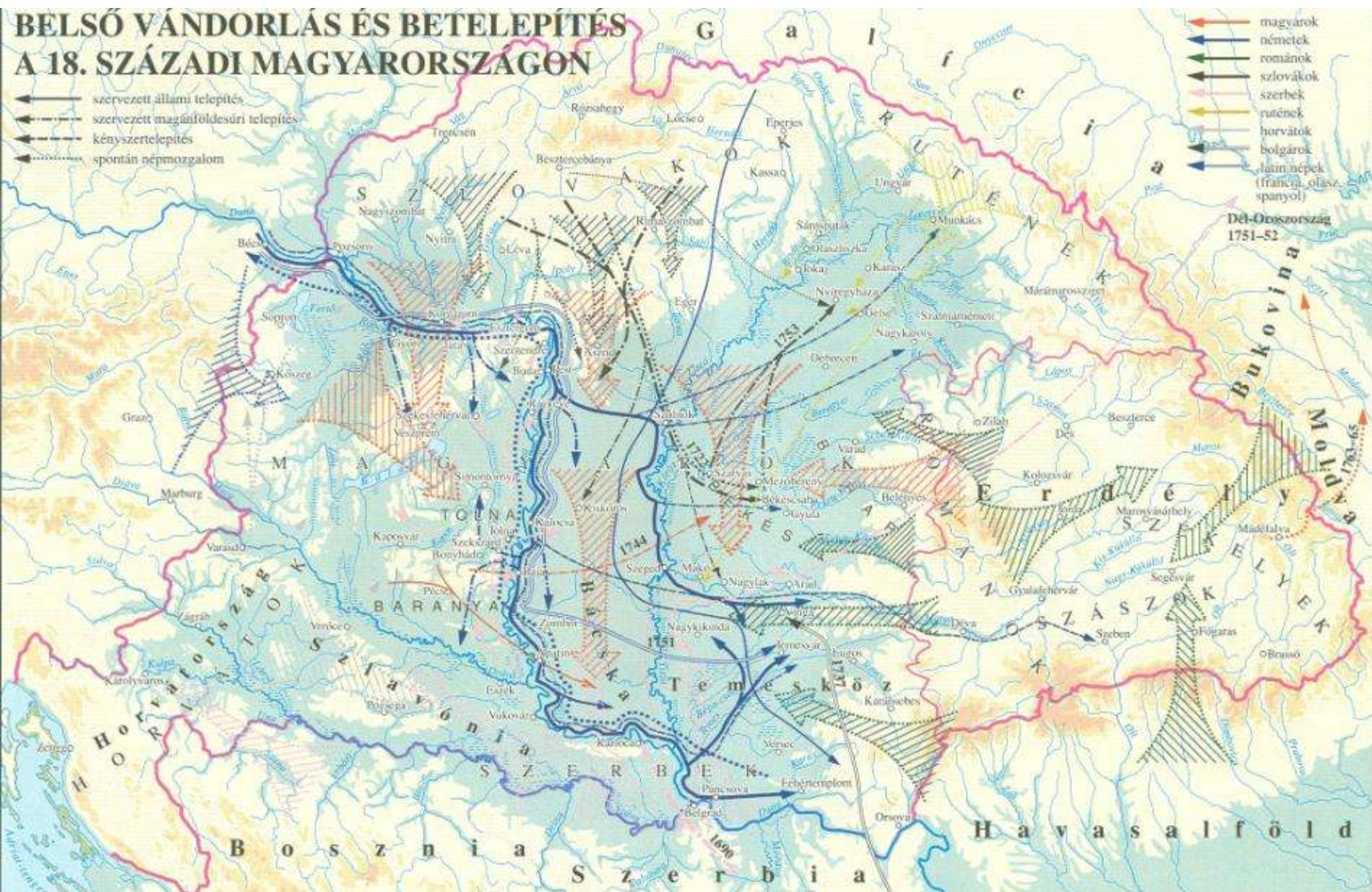

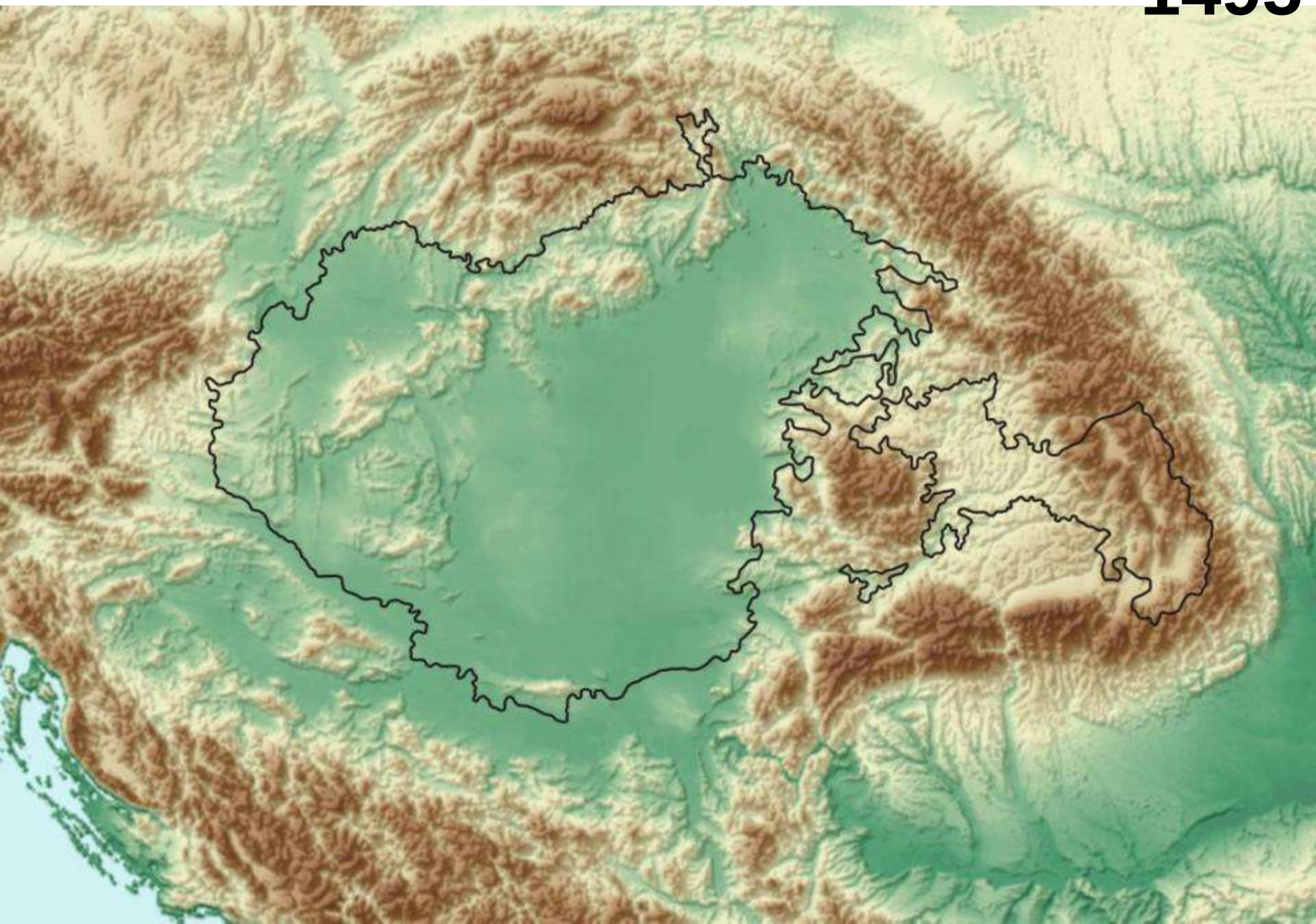
1/3 magyar
2/3 nem-magyar

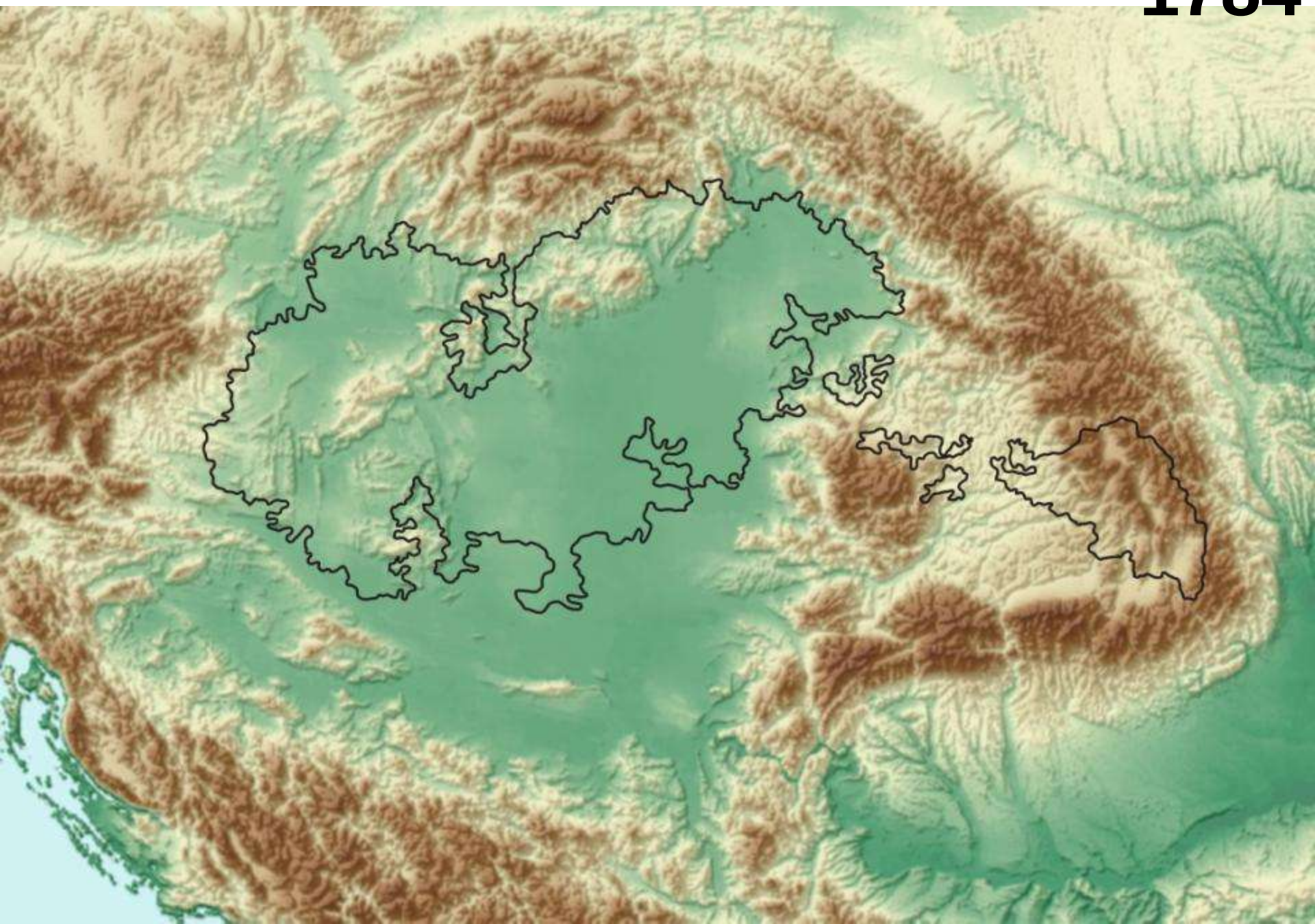
BELSŐ VÁNDORLÁS ÉS BETELEPÍTÉS A 18. SZÁZADI MAGYARORSZÁGON

- ← szervezett állami telepítés
- ← szervezett magánföldesúri telepítés
- ← kényszertelepítés
- ← spontán népmozgalom

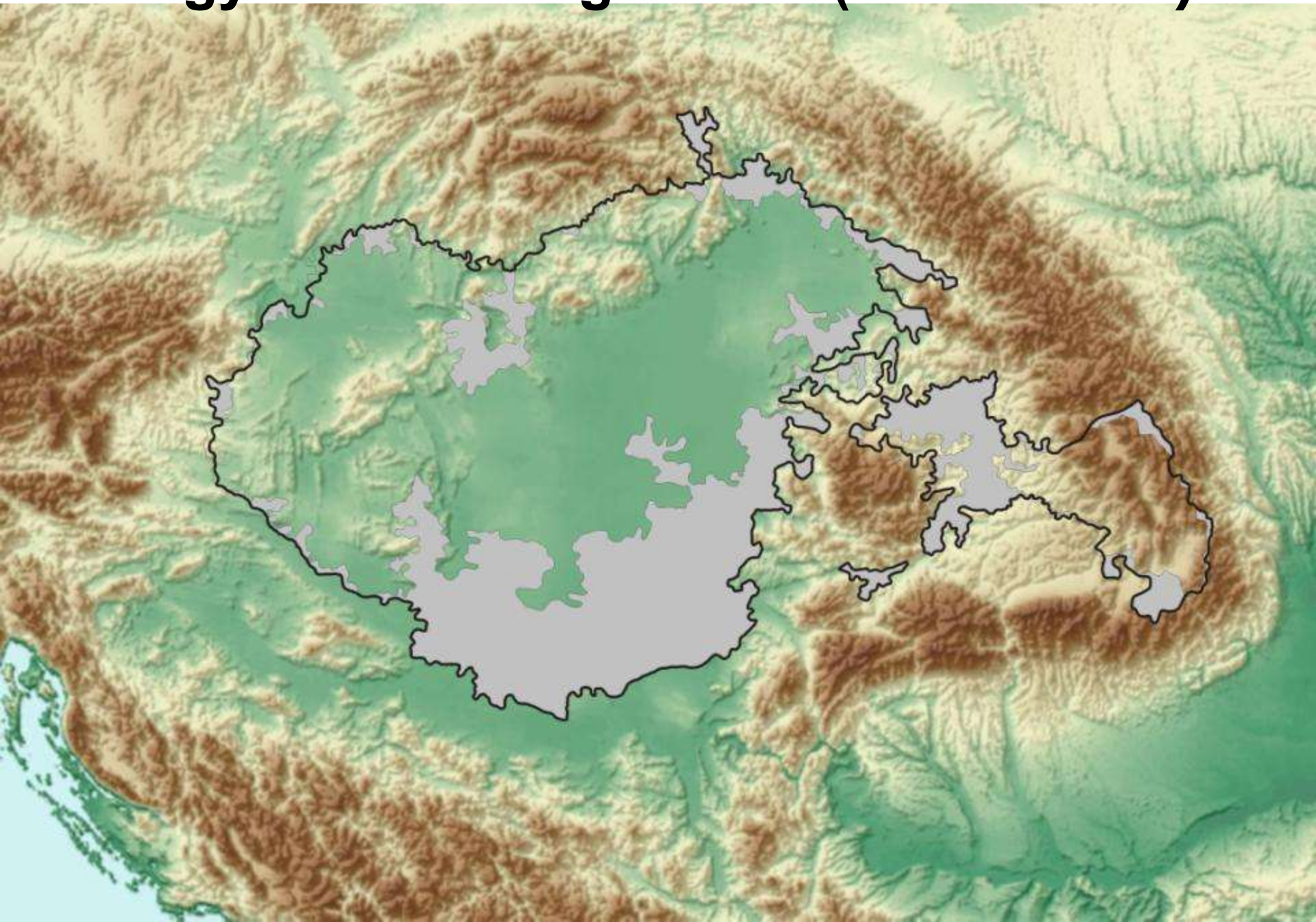
- magyarok
- németek
- románok
- szlovákok
- szervek
- ruének
- horvátok
- bolgárok
- latin népek
(francia, olasz, spanyol)

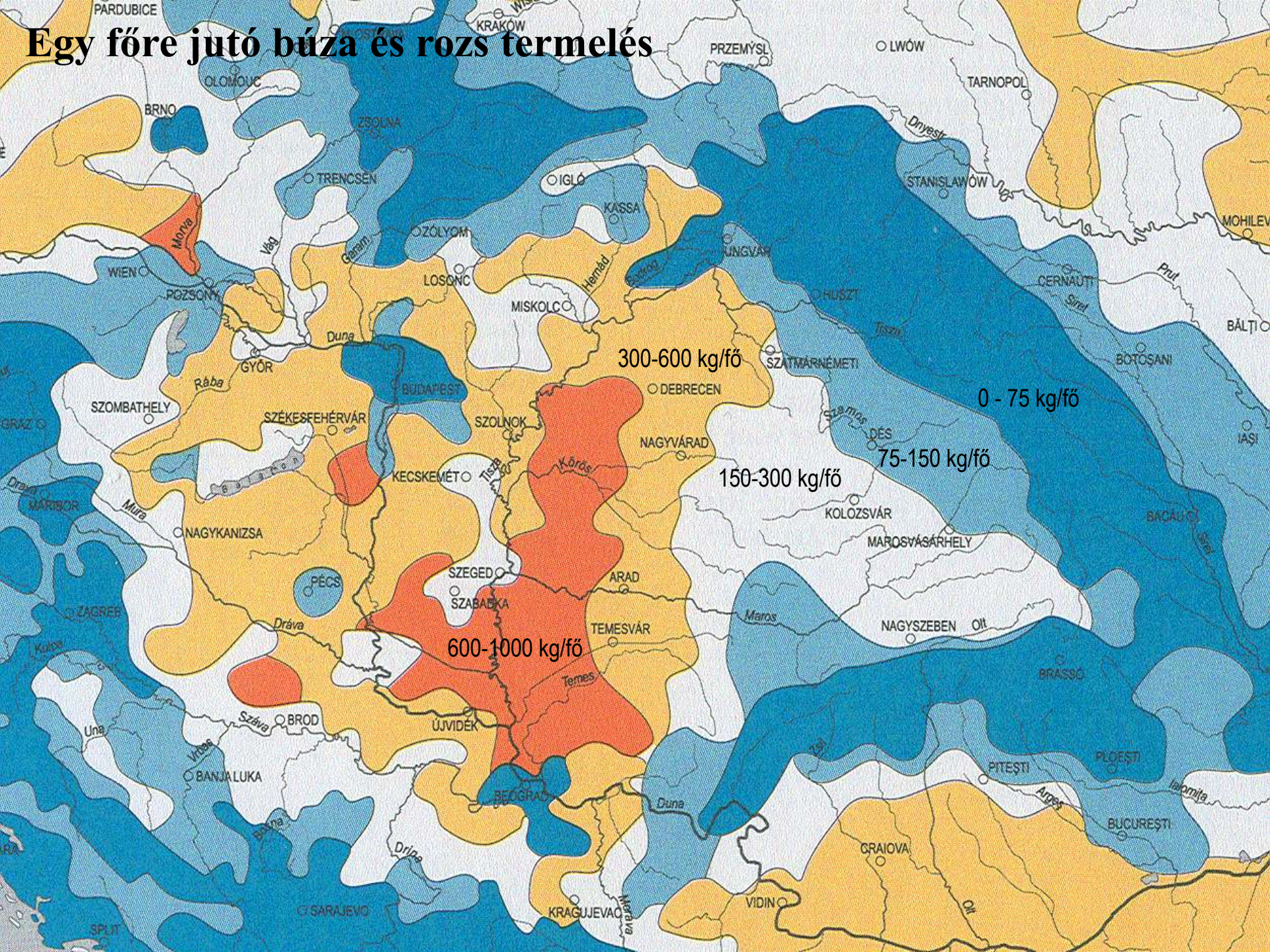

Magyar etnikai regresszió (1495 – 1784)

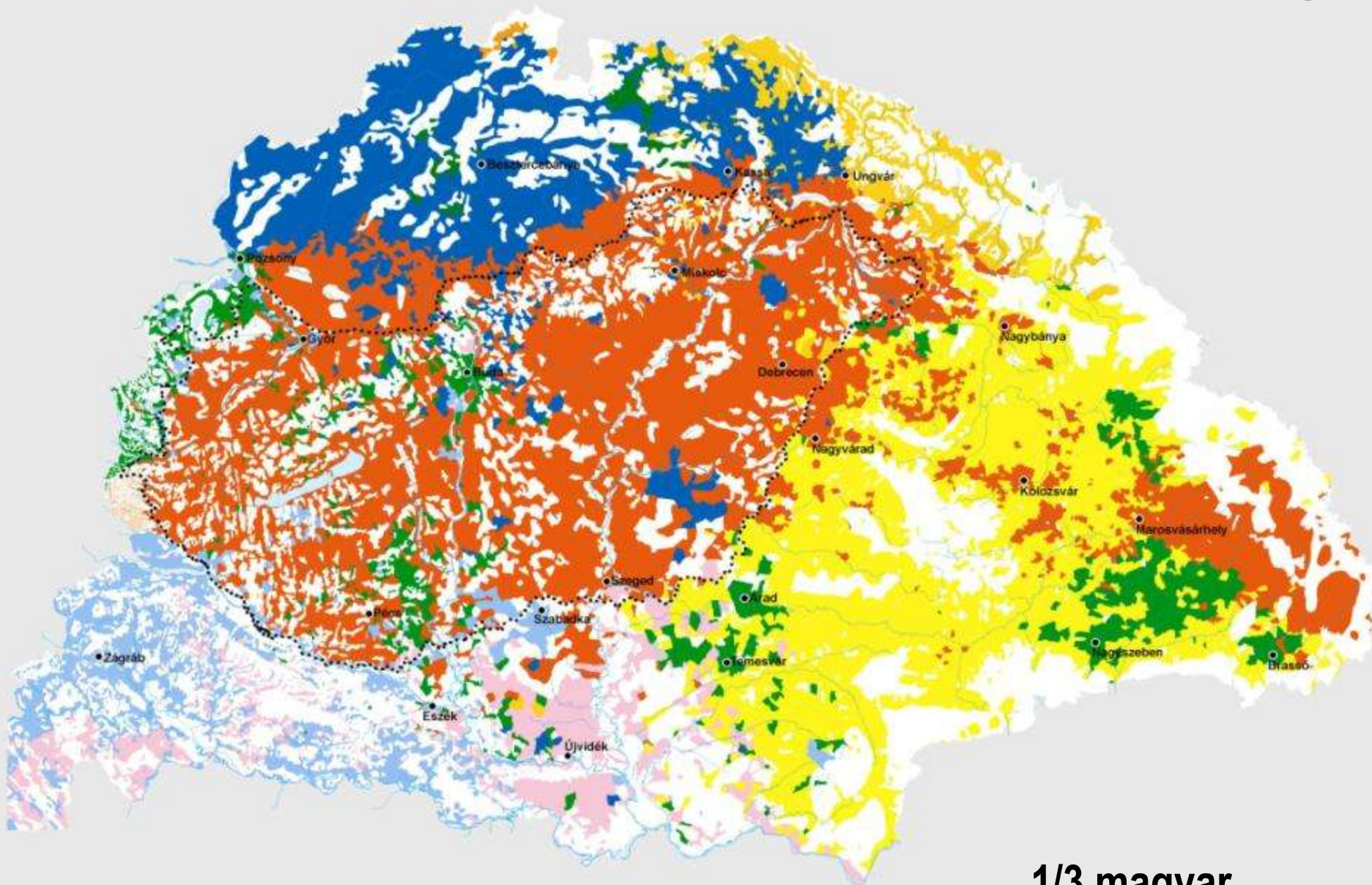
Egy főre jutó búza és rozs termelés

A XIX. század és a XX. század eleje:

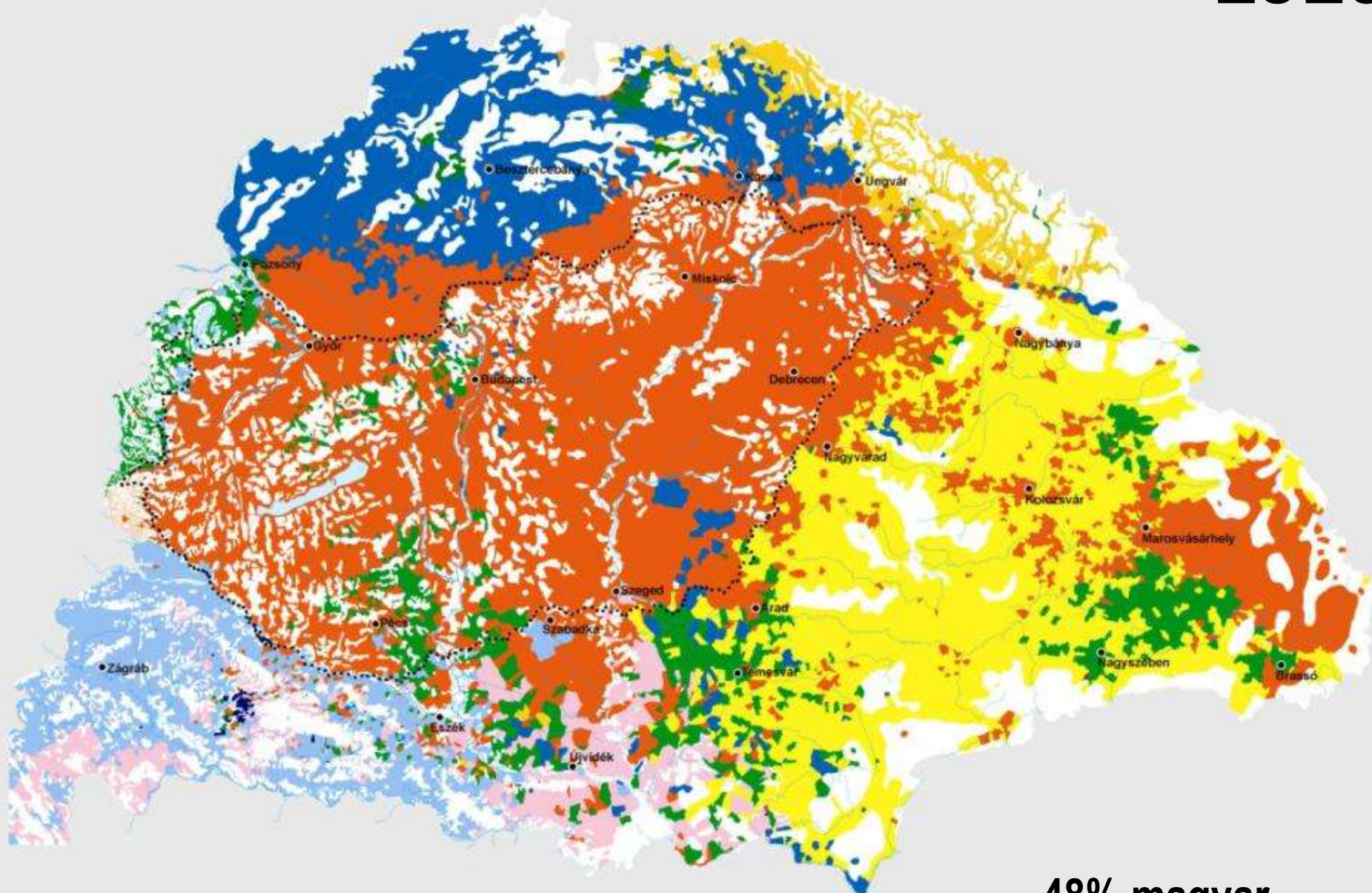
— természeti és társadalmi tényezőknek köszönhető — túlnyomórészt önkéntes magyarosodás eredményeként a középkori magyar etnikai terület regenerálása felé mutató, ***magyar etnikai transzgresszió*** és nemzetiségi, főként szlovák, német regresszió bontakozott ki és gyorsult fel századunk elejére, melyet a trianoni békeszerződés, a történelmi magyar államterület felosztása tartóztatott fel.

1784

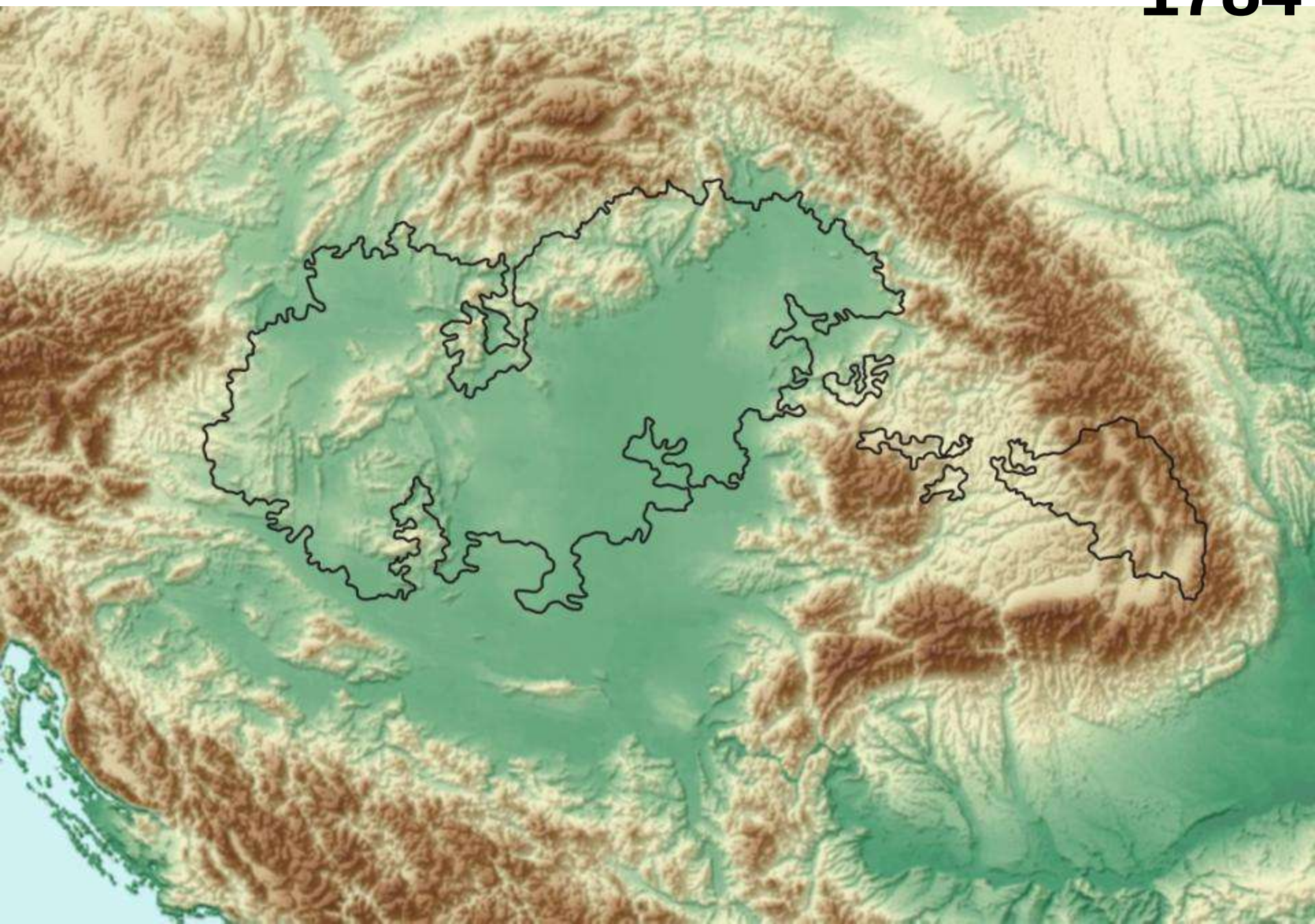

1/3 magyar
2/3 nem-magyar

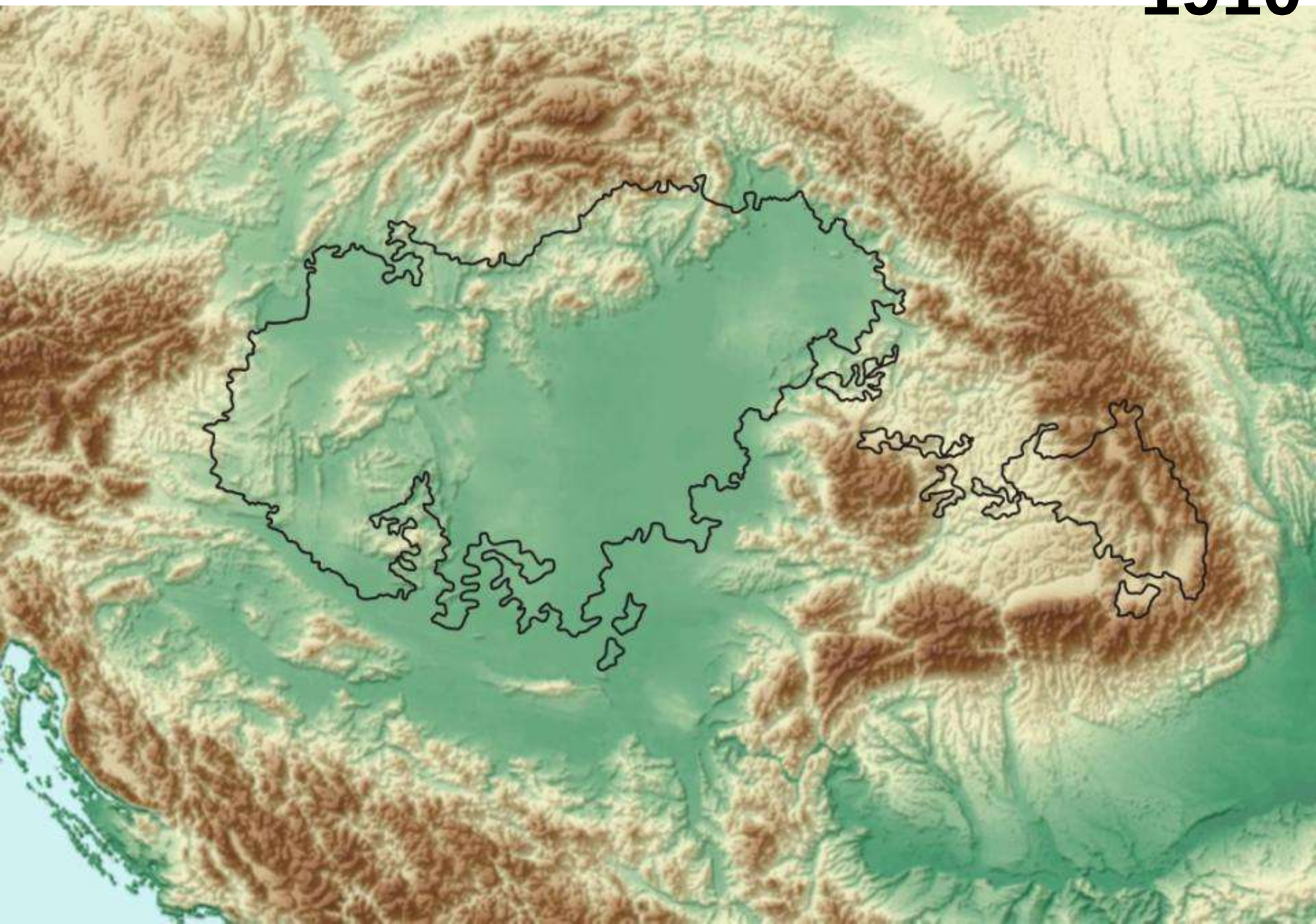
1910

48% magyar
52% nem-magyar

1910

1918-től máig tartó időszak:

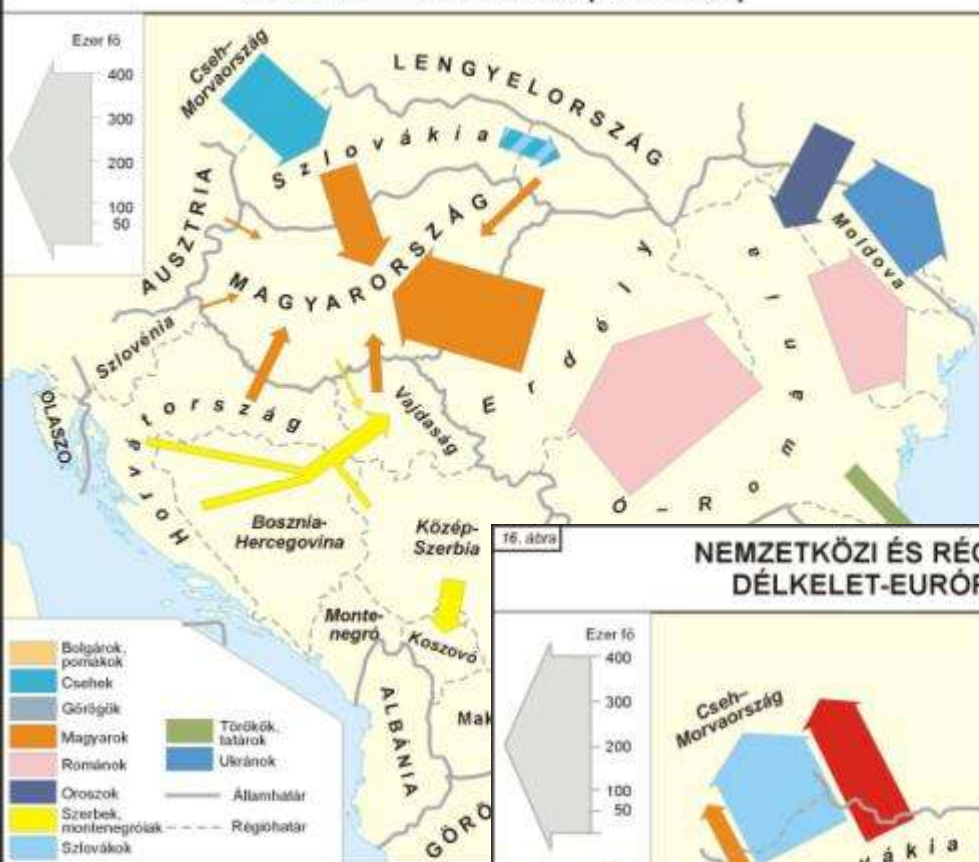
***A trianoni területen fokozódó magyar
etnikai előretörés, a trianoni határokon túl***

a szlovák, ruszin, román, szerb, horvát,
szlovén előrenyomulással szembeni

általános magyar etnikai-területi

regresszió volt megfigyelhető, melyet
csupán 1938-1944 között szakított meg a
revíziós sikerek következményeként egy
rövid, *ideiglenes magyar etnikai térnyerés*.

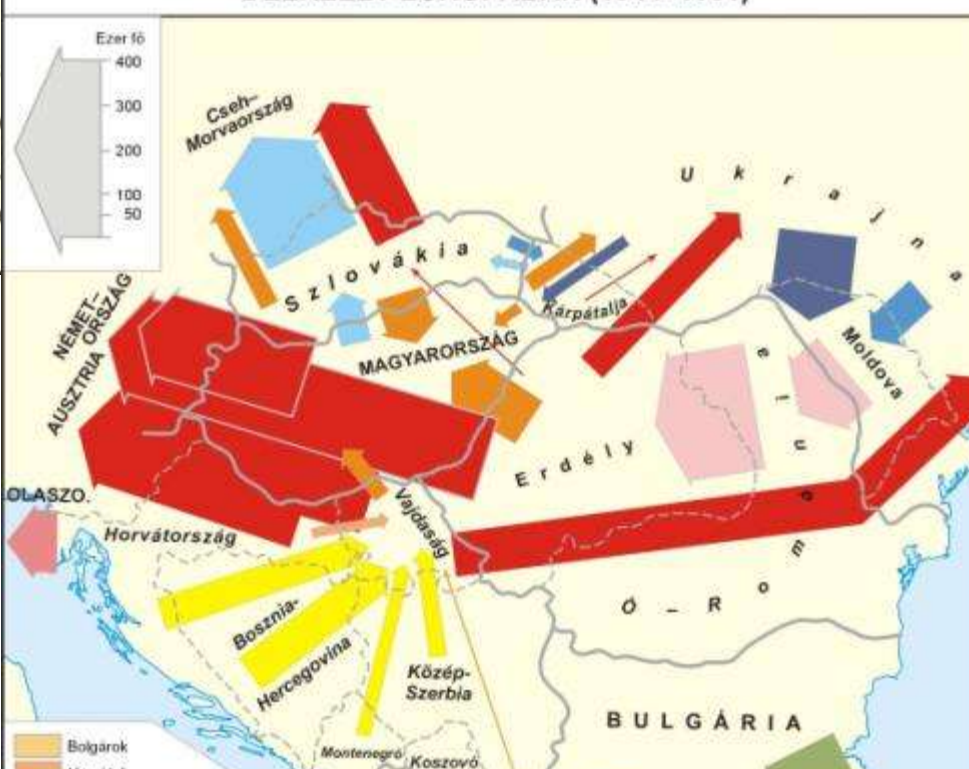
NEMZETKÖZI ÉS RÉGIÓKÖZI VÁNDORLÁS DÉLKELET-EURÓPÁBAN (1918–1938)

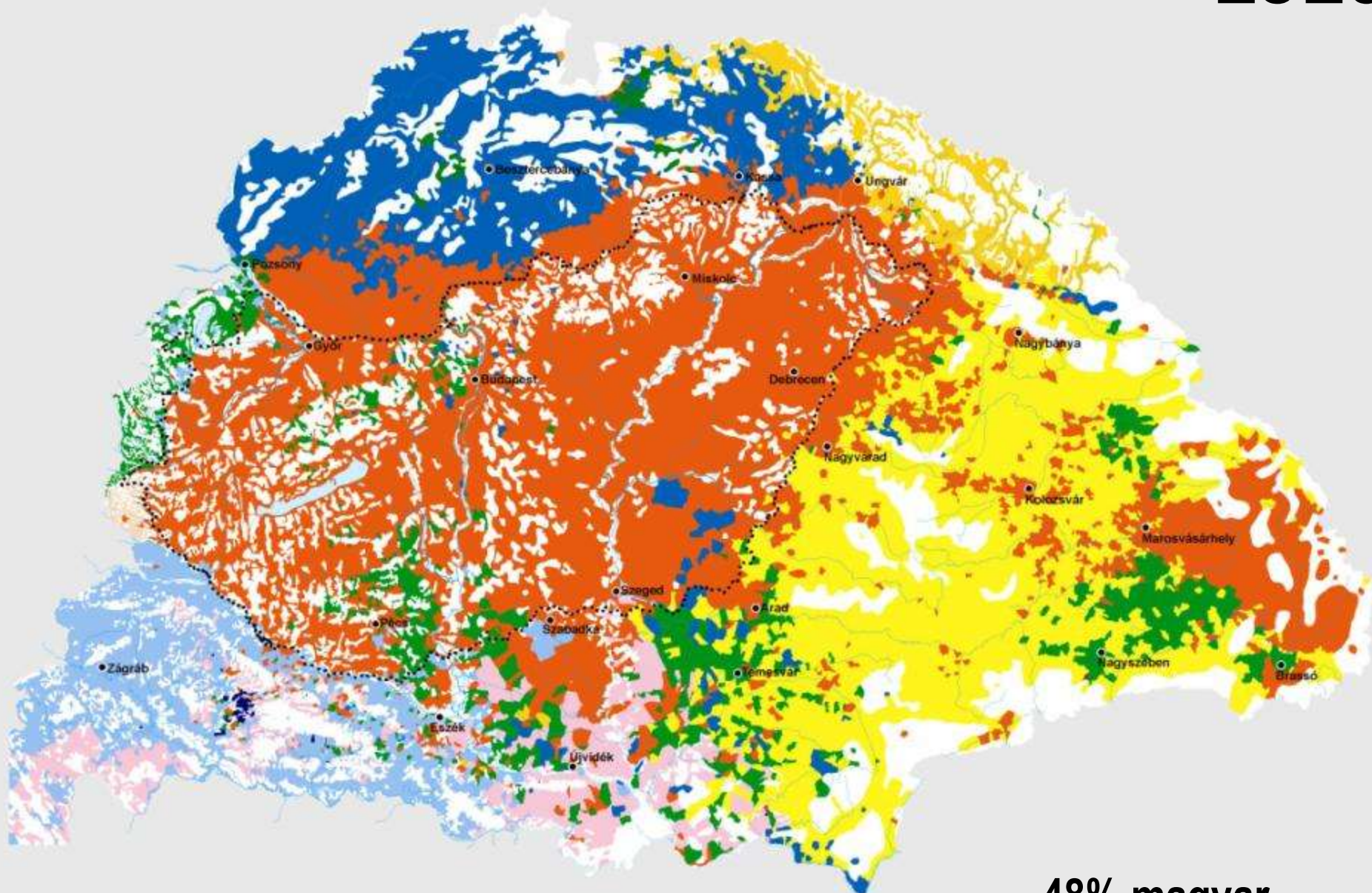
NEMZETKÖZI ÉS RÉGIÓKÖZI VÁNDORLÁS DÉLKELET-EURÓPÁBAN (1938–1944)

NEMZETKÖZI ÉS RÉGIÓKÖZI VÁNDORLÁS DÉLKELET-EURÓPÁBAN (1944–1951)

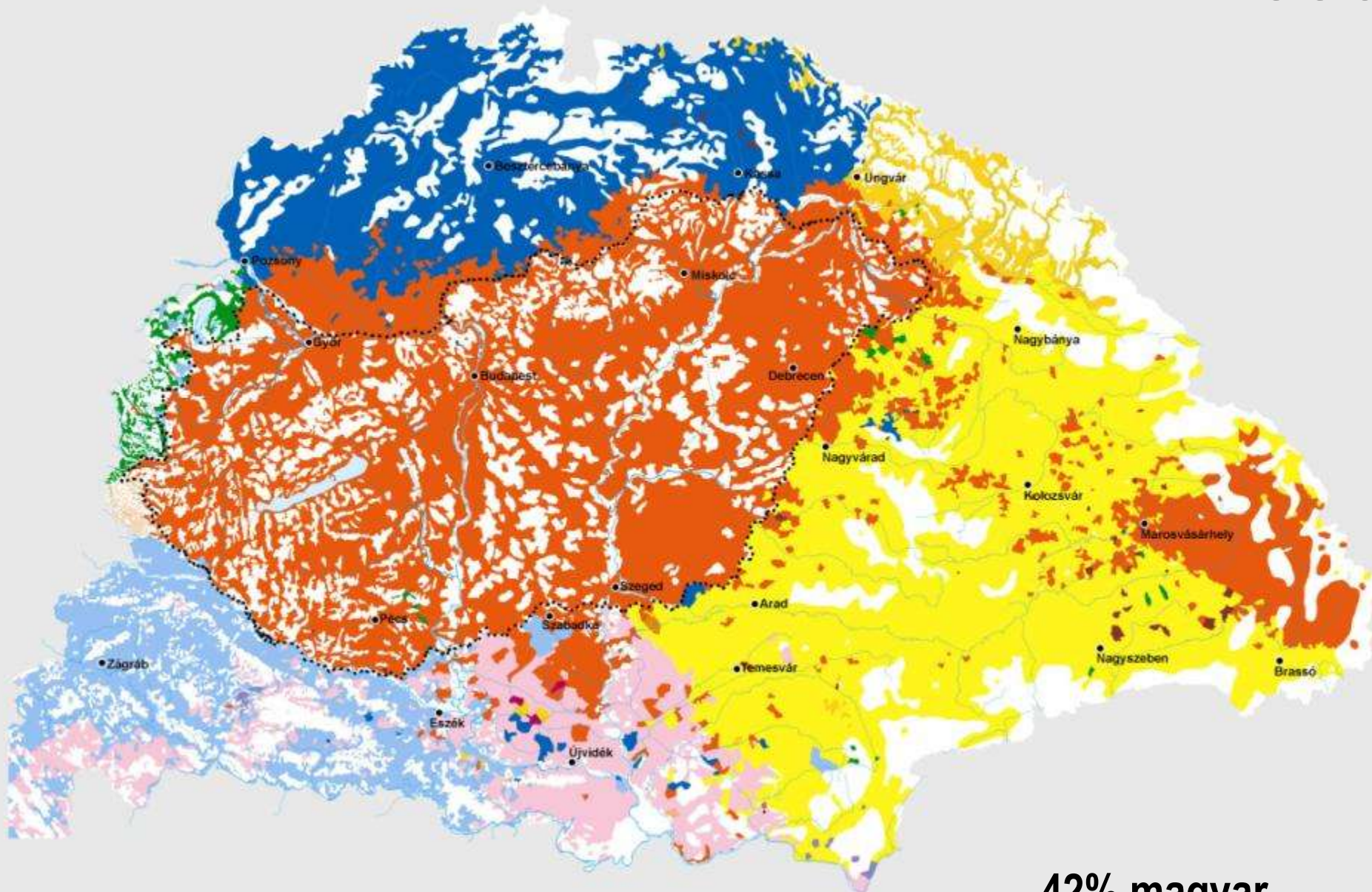

1910

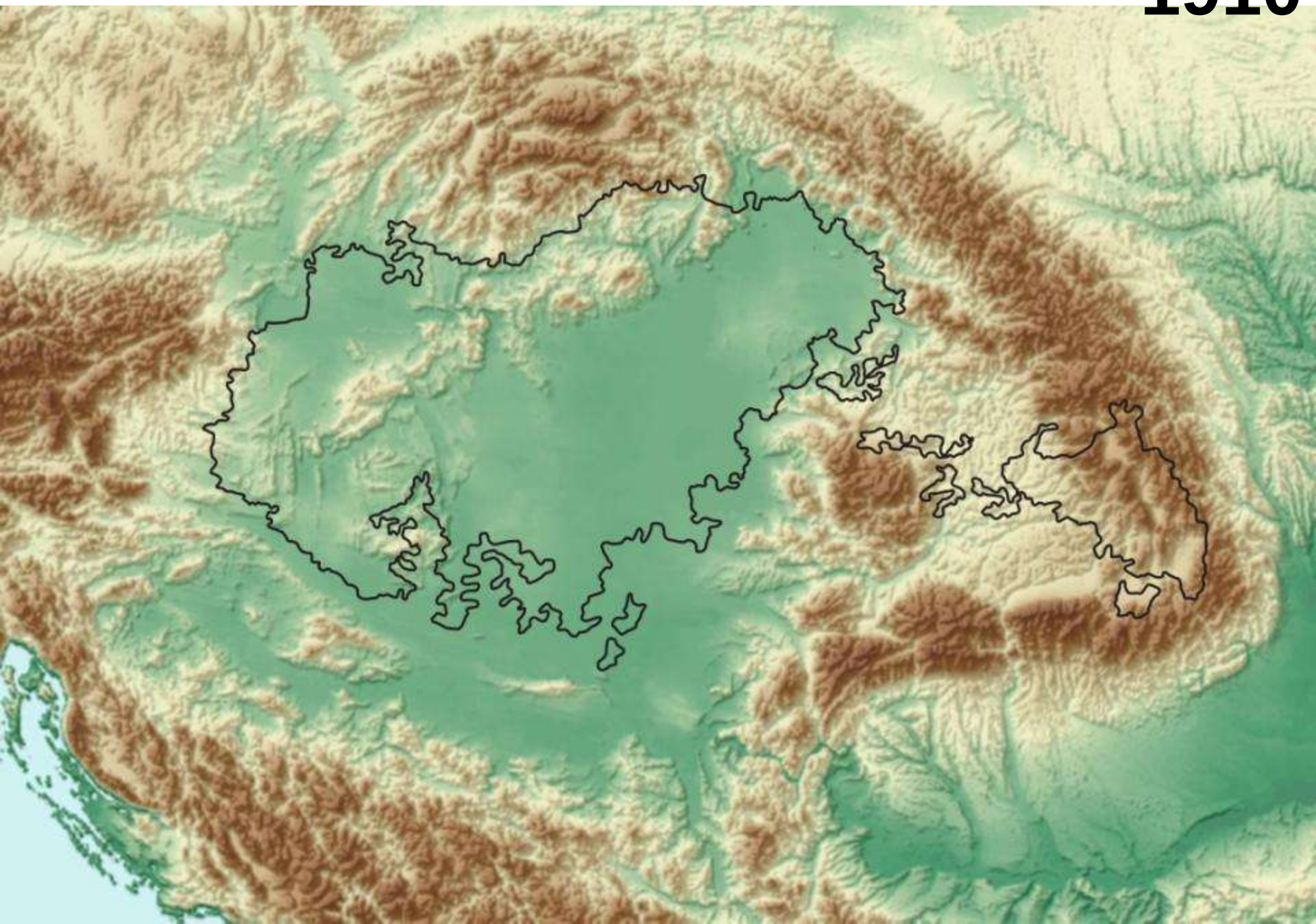
48% magyar
52% nem-magyar

1990

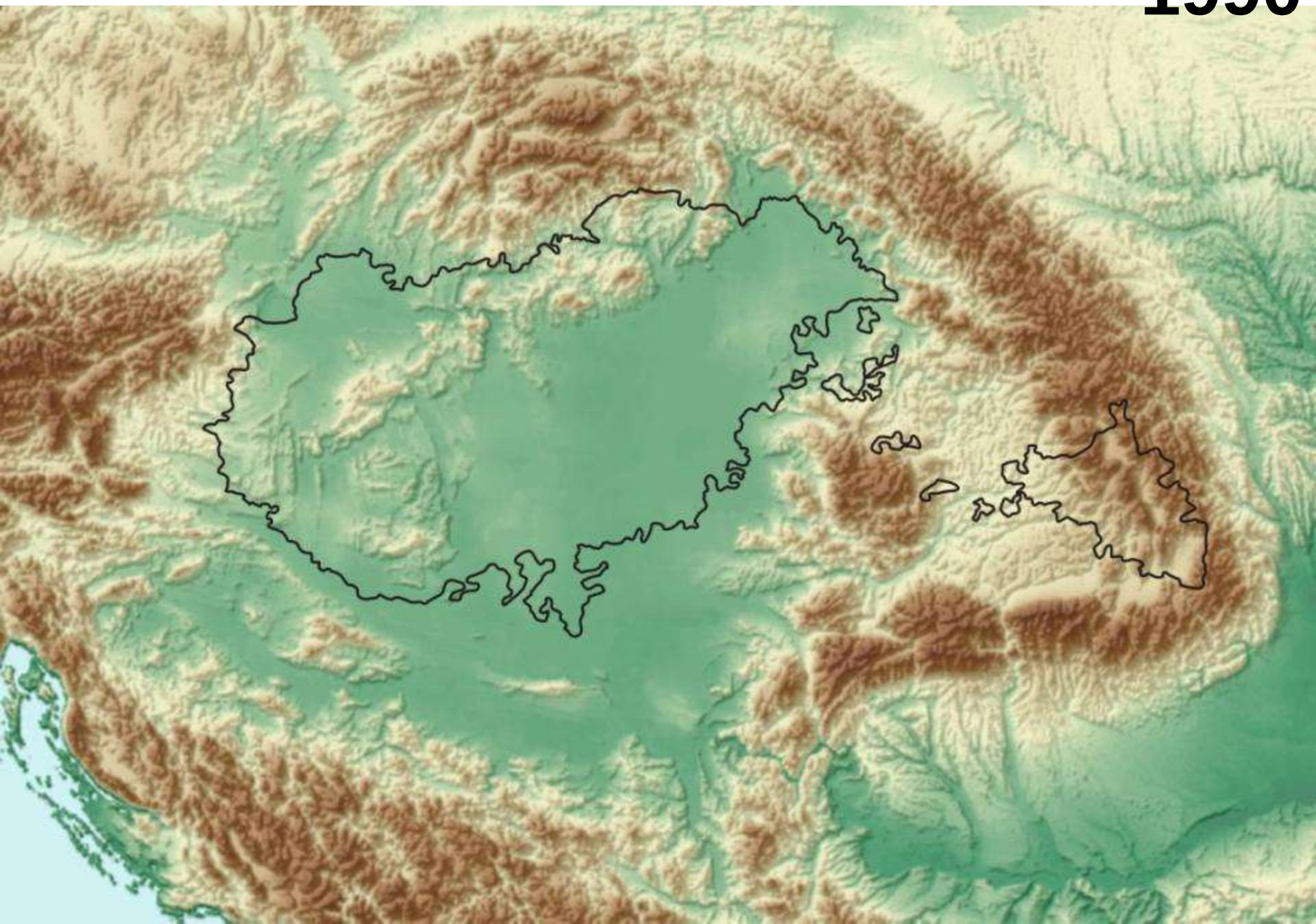

42% magyar
58% nem-magyar

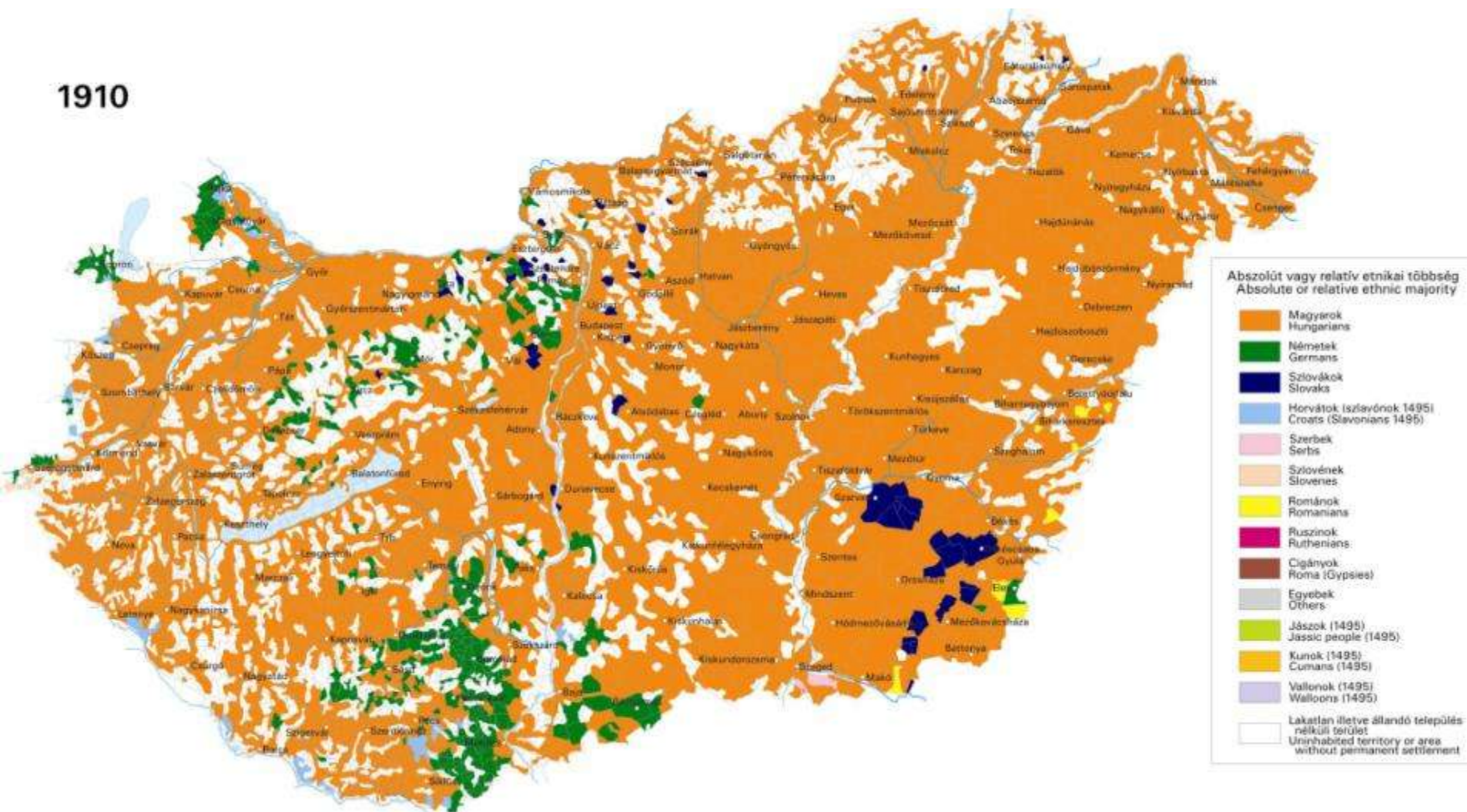
1910

1990

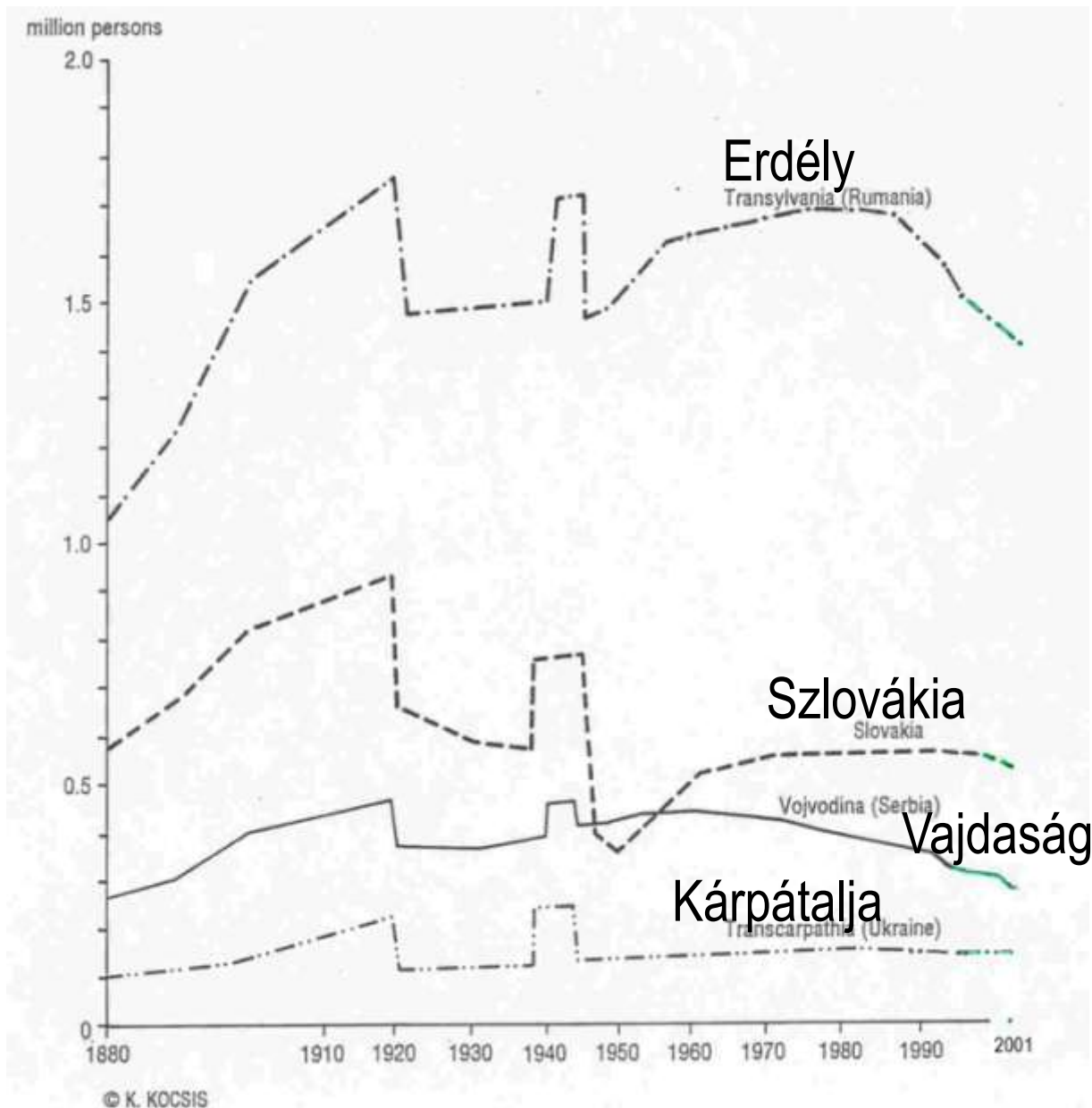
1910

1990

A Kárpát-medence magyarsága a trianoni határokon túl (1880-2001)

Az etnikai struktúra és a földrajzi környezet történeti kapcsolata

- A domináns (többnyire többségi) etnikum uralja a mindenkori legnagyobb népességeltartó képességű környezetet
 1. *Agrártársadalmak*: a mezőgazdasági termelésre, növény (főként gabona) termesztésre leginkább alkalmas (alföldi, alacsony dombvidéki, folyóvölgyi, medence) területek
 2. *Ipari társadalmak*: városok, ipari központok, általában urbanizált területek
- A később bevándorolt/ ill. kisebbségi helyzetű etnikumok gyakran marginalizálódnak, a modernizációs folyamatok által többnyire elkerült perifériákra szorulnak ill. csak azokra képesek szállásterületüket kiterjeszteni és fenntartani
- A centrumtérsegek nem csupán a békebeli gazdasági fejlődés, hanem a háborús időszakok pusztításainak is elsődleges színterei
- A perifériatérsegek nem csupán az eredeti etnikai struktúra konzerválódásának, a kisebbségek szállásterületeinek menedékei voltak, hanem háborúk idején tetemes demográfiai tartalékok képződésének színterei is

A rendszerváltozás óta eltelt időszak etnikai folyamatai a Kárpát-medencében

A nemzetiségi hovatartozás megvallása és az elvilágiasodás mértéke a Kárpát-Pannon régióban (1991, 2001)

Ország, régió	„IGEN”		„NEM”		„Elvilágiasodás”
	1991	2001	1991	2001	2001
Erdély (ROMÁNIA)	100,0	100,0	0,0	0,0	0,3
Kárpátalja (UKRAJNA)	100,0	100,0	0,0	0,0	
MAGYARORSZÁG	100,0	94,4	0,0	5,6	25,4
Muravidék (SZLOVÉNIA)	98,0	94,5	2,0	5,5	14,5
Őrvidék (AUSZTRIA)	100,0	100,0	0,0	0,0	0,5
Pannon Horvátország (HORVÁTOR.)	94,9	98,1	5,1	1,9	4,9
SZLOVÁKIA	99,9	99,0	0,1	1,0	15,9
Vajdaság (SZERBIA)	90,2	93,2	9,8	6,8	7,7
KÁRPÁT-PANNON RÉGIÓ	98,8	97,2	1,2	2,8	12,9

„IGEN”= a nemzetiségi, etnikai hovatartozásáról nyilatkozott népesség aránya (%-ban)

„NEM”= a nemzetiségi, etnikai hovatartozásáról nem nyilatkozott, ismeretlen nemzetiségű, vagy regionális illetve nem létező (pl. „jugoszláv”) nemzetiséget megadó népesség aránya (%-ban)

„Elvilágiasodás” = ateista, nem vallásos, a vallási, felekezeti kérdésre nem válaszoló, ismeretlen vallási, felekezeti hovatartozású népesség együttes aránya (%-ban)

A nemzetiségükről nem nyilatkozók aránya 1991 körül

Jelmagyarázat

 nincs
adat

 0,00- 1,00

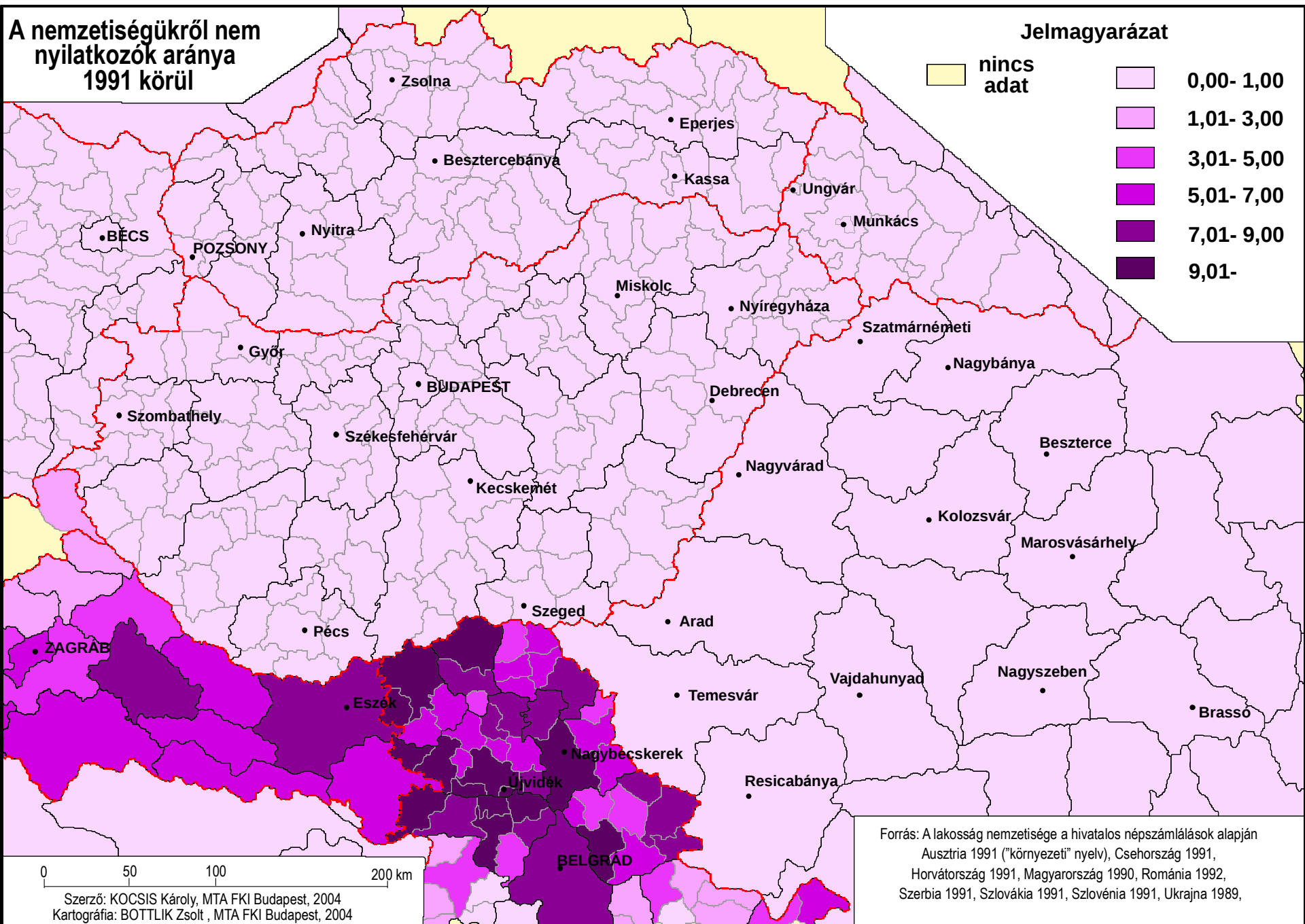
 1,01- 3,00

 3,01- 5,00

 5,01- 7,00

 7,01- 9,00

 9,01-

A nemzetiségükről nem nyilatkozók aránya 2001 körül

Jelmagyarázat

 nincs
adat

 0,00- 1,00

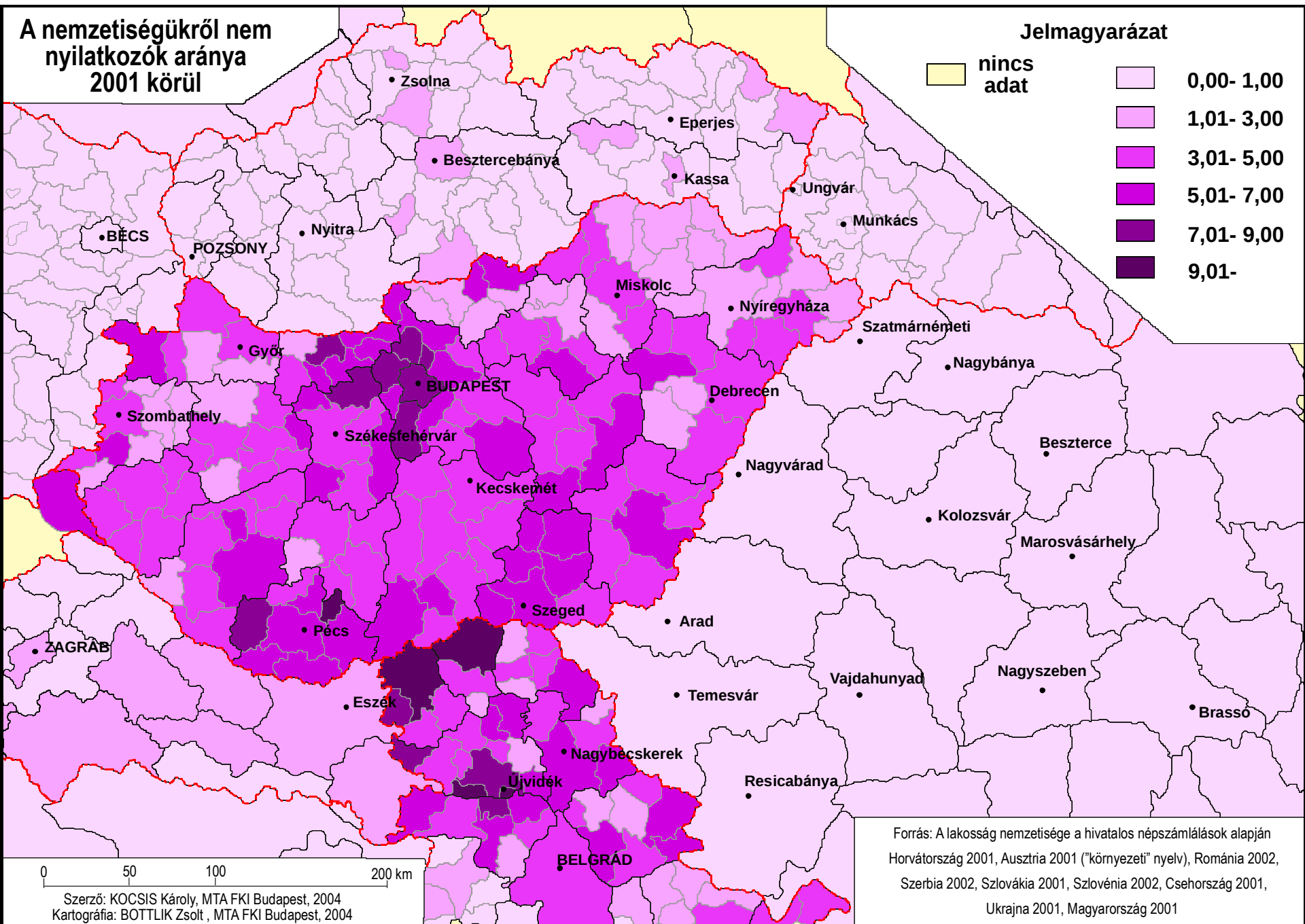
 1,01- 3,00

 3,01- 5,00

 5,01- 7,00

 7,01- 9,00

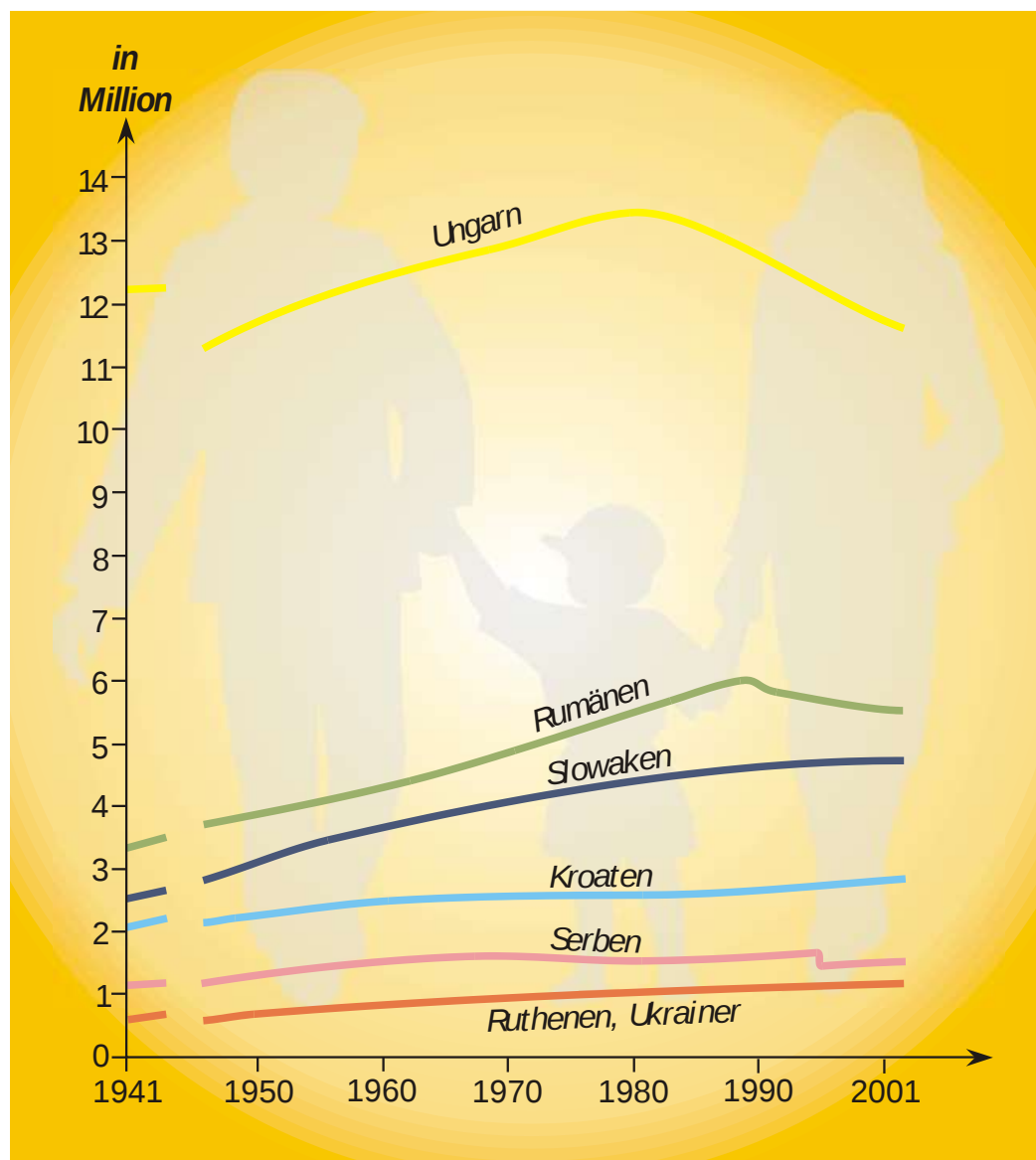
 9,01-

A Kárpát-Pannon régió népessége etnikai összetételének változása (1941 - 2001)

Etnikumok	Lélekszáma ezer főben			Aránya %-ban		
	1941	1991	2001	1941	1991	2001
Magyarok	12.221	12.843	11.706	50,0	42,5	39,7
Románok	3.370	5.764	5.464	13,8	19,1	18,5
Szlovákok	2.518	4.625	4.716	10,3	15,3	16,0
Horvátok, bunyevácok, sokácok	2.089	2.686	2.828	8,5	8,9	9,6
Szerbek	1.154	1.559	1.497	4,7	5,2	5,1
Ukránok, ruszinok	635	1.085	1.125	2,6	3,6	3,8
Cigányok	181	464	579	0,7	1,5	2,0
Németek, német ajkú osztrákok	1.649	394	372	6,7	1,3	1,3
Szlovének	65	95	82	0,3	0,3	0,3
Csehek, morvák	70	79	60	0,3	0,3	0,2
Montenegróiak (crnogoraiak)	..	50	38	..	0,2	0,1
Oroszok	11	54	33	0,0	0,2	0,1
Bosnyákok, muszlimánok	3	30	27	0,0	0,1	0,1
Egyéb etnikumok	471	102	105	2,1	0,3	0,4
Ismeretlen nemzetiségű népesség	..	369	828	..	1,2	2,8
Népesség összesen	24.437	30.199	29.460	100,0	100,0	100,0

A Kárpát-Pannon régió népesebb etnikumai lélekszámának változása (1941 – 2001)

Az államalkotó nemzetek és a kisebbségek arányának változása (1941 – 2001; %-ban)

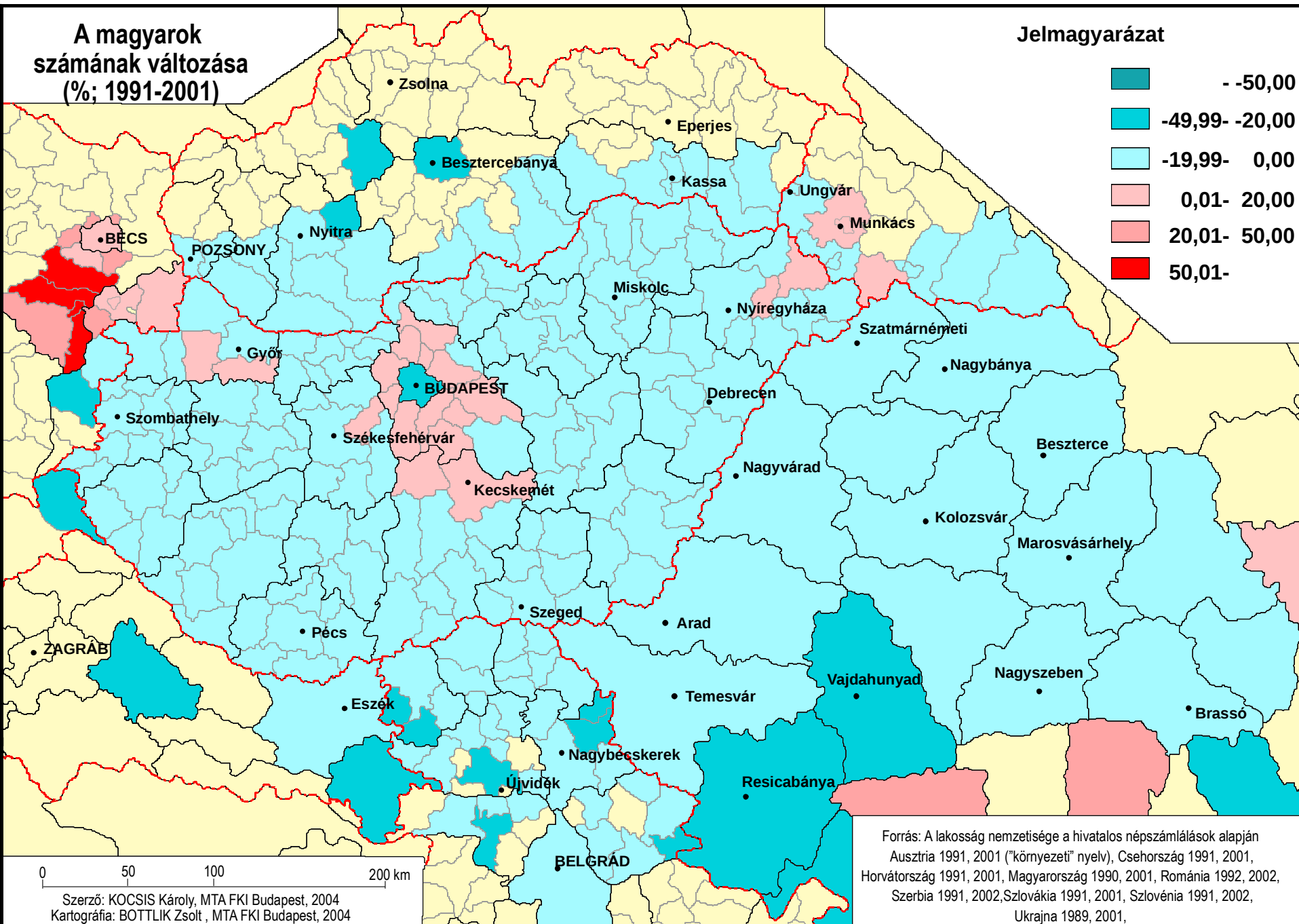
Ország, régió	Az államalkotó nemzet aránya			A nemzeti kisebbségek aránya			A cigányok aránya		
	1941	1991	2001	1941	1991	2001	1941	1991	2001
Erdély (ROMÁNIA)	55,9	73,6	74,6	41,1	23,8	21,9	1,4	2,6	3,4
Kárpátalja (UKRAJNA)	58,8	78,4	80,5	41,1	20,6	18,3	0,1	1,0	1,1
MAGYARORSZÁG	95,7	97,8	91,2	4,0	0,9	1,3	0,3	1,4	1,9
Muravidék (SZLOVÉNIA)	76,2	86,3	85,0	22,9	11,8	9,5	0,9	0,8	1,2
Őrvidék (AUSZTRIA)	80,6	88,3	87,4	17,2	11,7	12,5	2,2	0,0	0,1
Pannon Horvátország (HORVÁTORSZÁG)	69,3	79,5	90,1	30,1	15,2	7,7	0,6	0,2	0,3
SZLOVÁKIA	67,5	85,7	85,8	31,3	12,8	11,5	1,2	1,4	1,7
Vajdaság (SZERBIA)	36,2	56,8	65,0	63,5	32,2	26,7	0,3	1,2	1,4
KÁRPÁT-PANNON R.	73,4	83,9	83,7	25,8	13,4	11,5	0,7	1,5	2,0

A magyar nemzetiségűek és anyanyelvűek számának, arányának változása a Kárpát-Pannon régió különböző területein (1991 – 2001)

terület	magyar nemzetiségűek					magyar anyanyelvűek				
	lélekszáma		2001/ 1991 (%)	aránya (%)		lélekszáma		2001/ 1991 (%)	aránya (%)	
	1991	2001		1991	2001	1991	2001		1991	2001
Magyarország	10 142 072	9 299 619	91,7	97,8	91,2	10 222 529	9 546 374	93,4	98,5	93,6
Szlovákia	567 296	520 528	91,8	10,8	9,7	608 221	572 929	94,2	11,5	10,7
Kárpátalja	155 711	151 516	97,3	12,5	12,1	166 700	158 729	95,2	13,4	12,7
Erdély	1 603 923	1 416 844	88,3	20,8	19,6	1 619 735	1 431 093	88,4	21,0	19,8
Vajdaság	339 491	290 207	85,5	16,9	14,3	330 000	284 205	86,1	16,4	14,0
Pannon- Horvátország	20 032	15 017	75,0	0,6	0,5	17 823	11 310	63,5	0,6	0,4
Muravidék	7 637	5 386	70,5	8,5	6,5	8 174	6 498	79,5	9,1	7,9
Őrvidék	6 763	6 641	98,2	2,5	2,4	6 763	6 641	98,2	2,5	2,4
KÁRPÁT- PANNON R.	12 842 925	11 705 758	91,1	42,5	39,7	12 979 945	12 017 779	92,6	43,0	40,8

A magyarok számának változása (%; 1991-2001)

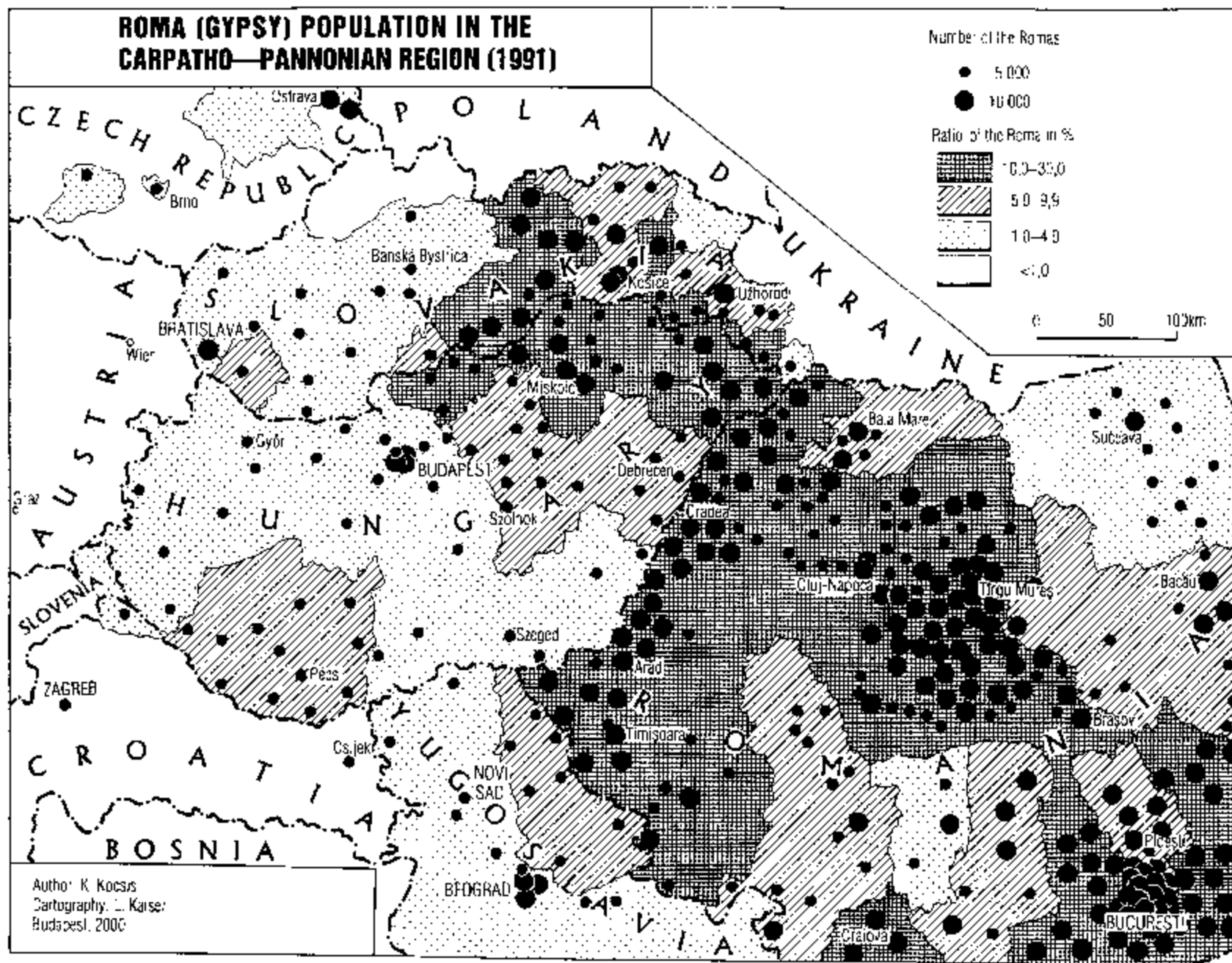
Jelmagyarázat

0 50 100 200 km

Szerző: KOCSIS Károly, MTA FKI Budapest, 2004
 Kartográfia: BOTTLIK Zsolt, MTA FKI Budapest, 2004

A KÁRPÁT-MEDENCE CIGÁNYSÁGA

Kik a cigányok?

Hová tartozik nyelvük?

Indoeurópai nyelvcsalád → ind nyelvek
(ókori szanszkrit és a mai hindi rokona)

Honnét származnak?

Indiából kerültek Európába a Közel-Keleten át, a 10-13.sz. idején.

Etnikai csoportjaik: romungró (magyar-, kárpáti cigány), vlax roma, szintók, mánusok, gitánók (kalók), romnicsel, beás szb.

Hányan vannak?

12.5 millió a **Földön** (0.2%)

8.2 millió **Európában** (1.1%)

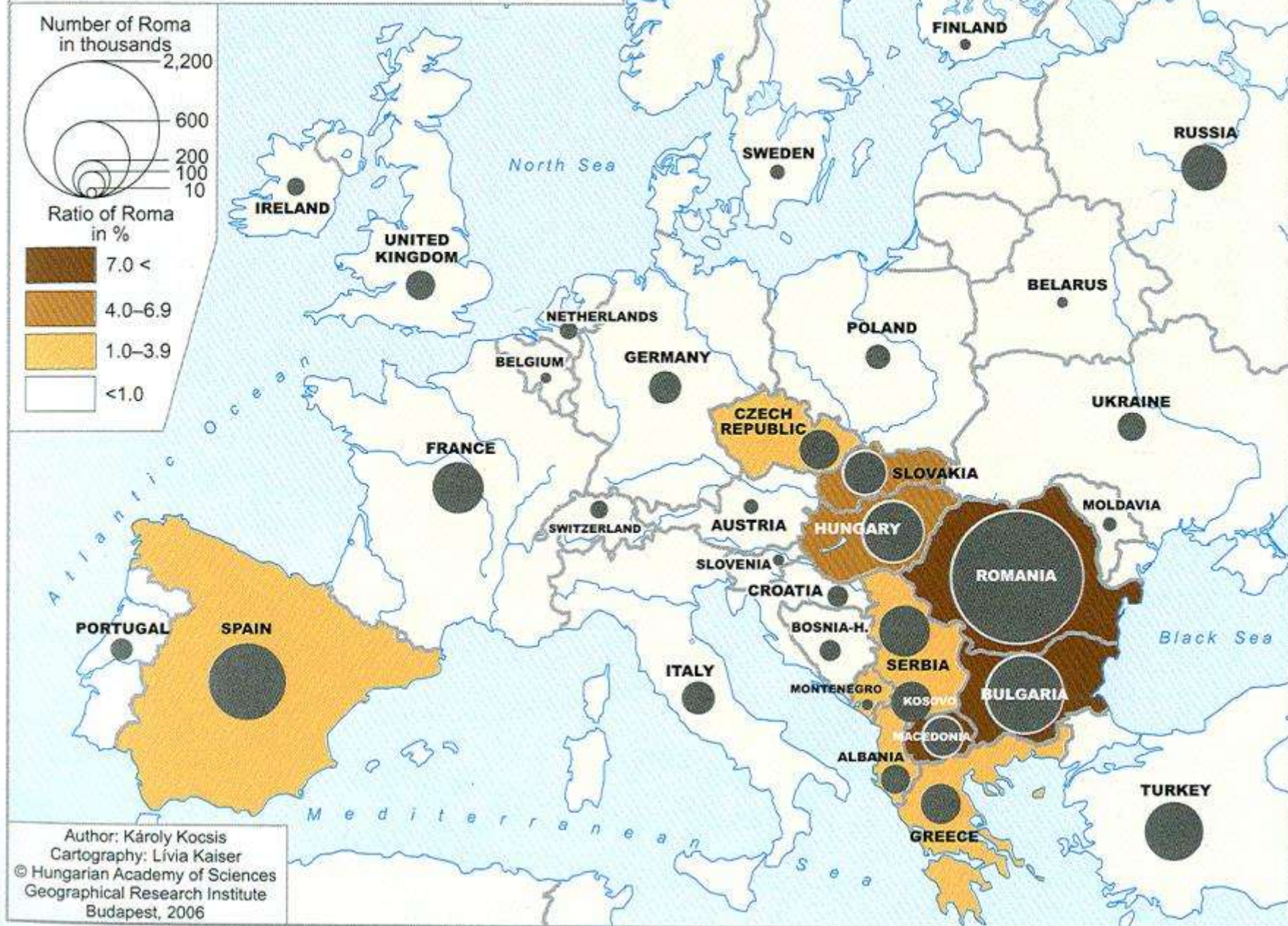
6.0 millió az **EU-ban** (1.3%)

4.9 millió **KK-,DK-Európában** (4%)

2.6 millió a **Kárpát-medencében** (9%)

Fig. 25

ROMA (GYPSY) POPULATION IN EUROPE (1991)

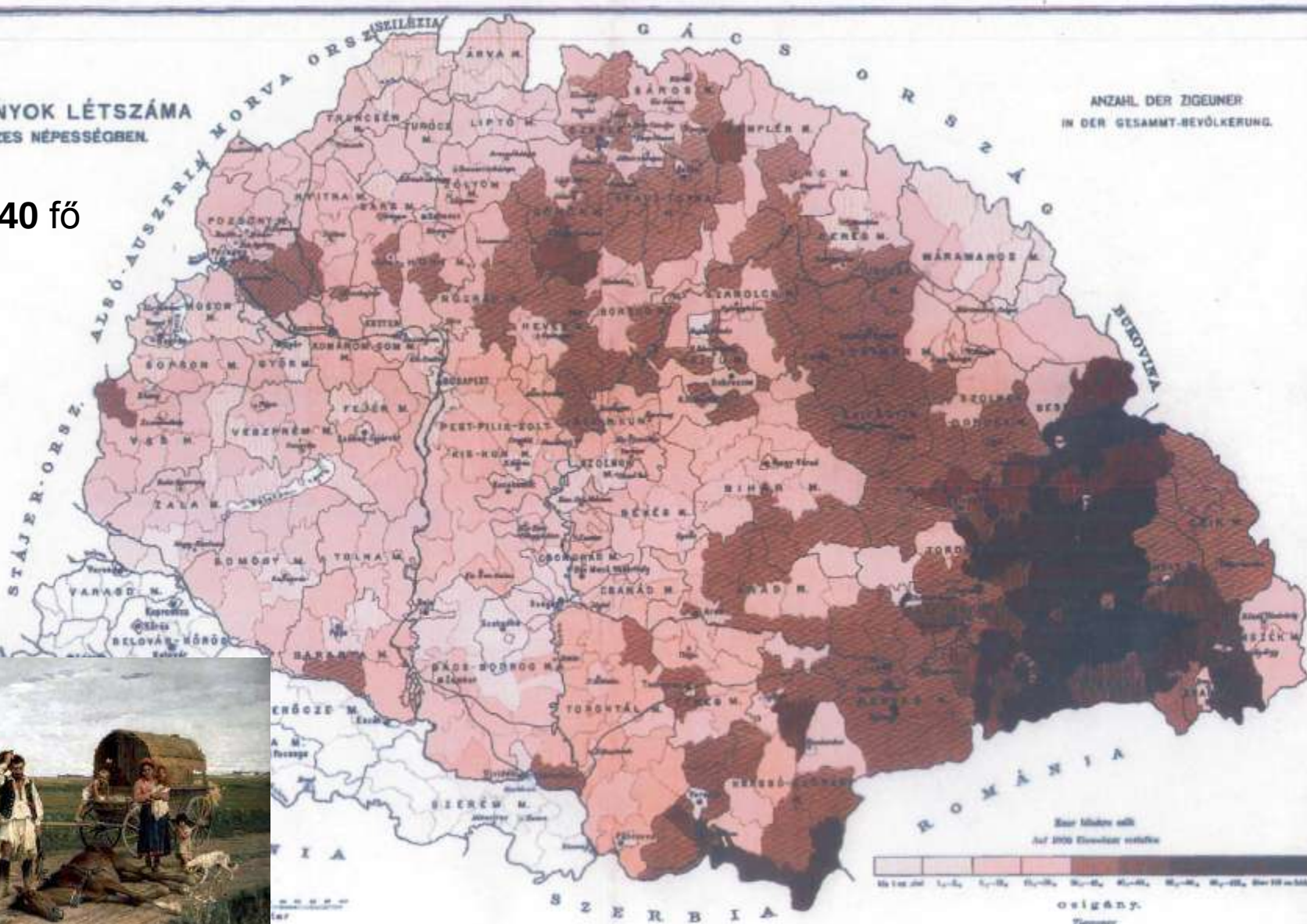

MAGYARORSZÁG CIGÁNYSÁGA 1893-BAN

A CZIGÁNYOK LÉTSZÁMA
AZ ÖSSZES NÉPESSÉGBEN.

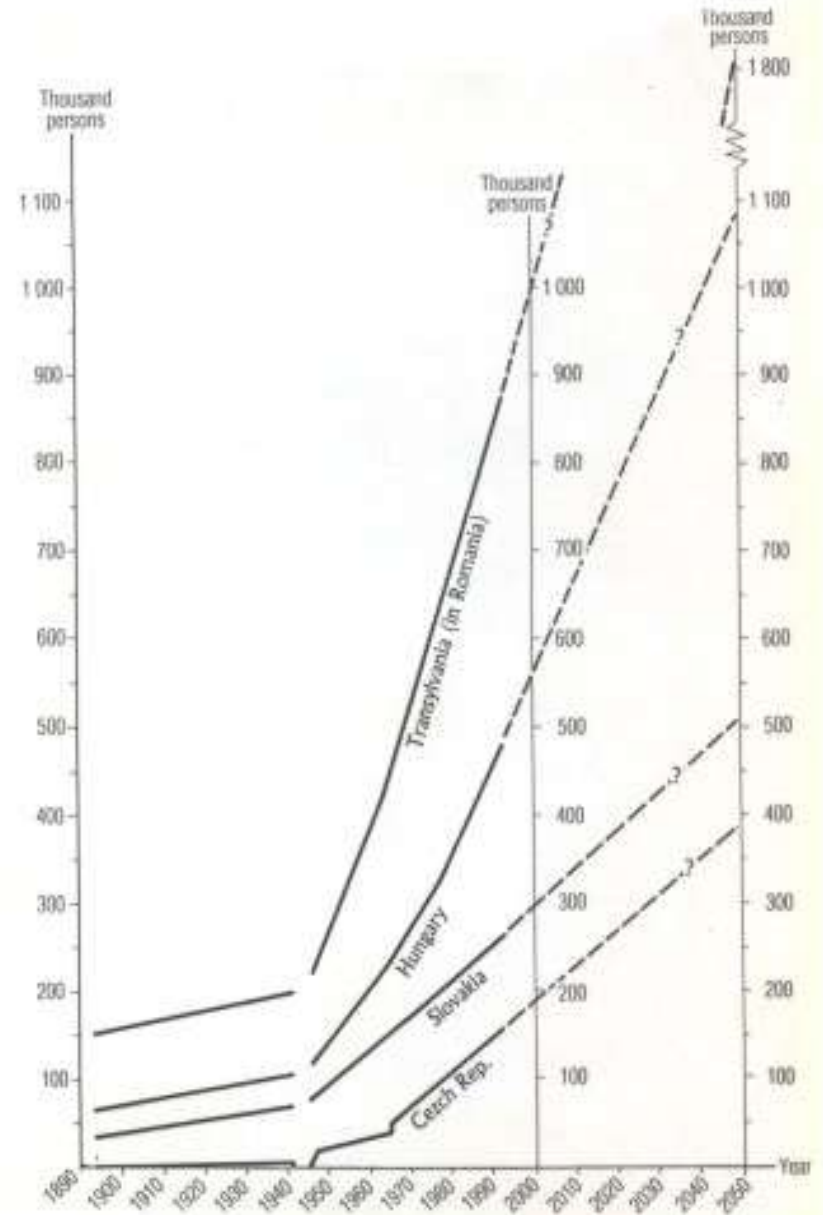
274.940 fő

ANZAHL DER ZIGEUNER
IN DER GESAMT-BEVÖLKERUNG.

A cigányok tényleges és feltételezett számának változása Kelet-Közép Európa egyes területein (1893-2050)

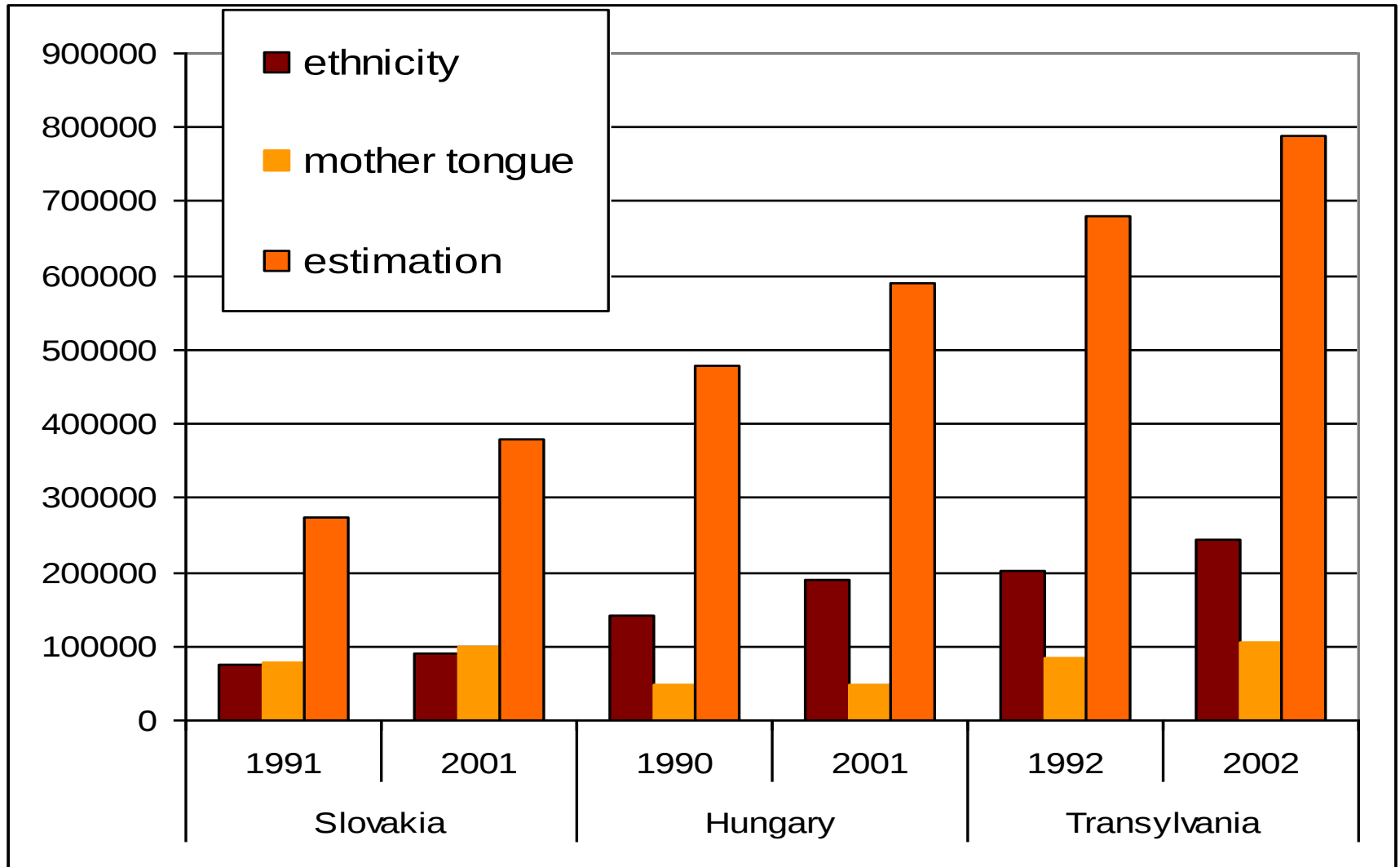

A magukat cigány (roma) nemzetiségűnek és anyanyelvűnek vallók lélekszámának, arányának változása a Kárpát-medencében (1991–2001)

Terület	Cigány (roma) nemzetiségűek					Cigány (roma) anyanyelvűek					Anyanyelv / Nemzetiség	
	lélekszáma		2001/1991 (%)	aránya		lélekszáma		2001/1991 1 (%)	aránya		1991	2001
	1991	2001		1991	2001	1991	2001		1991	2001		
Magyarország	142 683	189 984	133,2	1,4	1,9	48 072	48 438	100,8	0,5	0,5	33,7	25,5
Szlovákia	75 802	89 920	118,6	1,4	1,7	77 269	99 448	128,7	1,4	1,8	101,9	110,6
Kárpátalja (Ukrajna)	12 131	14 404	118,7	1,0	1,1	2 491	2 871	115,3	0,2	0,2	20,5	20,0
Erdély (Románia)	202 665	246 454	121,6	2,6	3,4	84 718	110 197	130,1	1,1	1,5	41,8	44,7
Vajdaság (Szerbia)	24 366	29 057	119,3	1,2	1,4	..	21 939	..	..	1,1	..	75,5
Pannon-Horvátország	5 423	8 237	151,9	0,2	0,3	6 428	6 971	108,4	0,2	0,2	118,5	84,6
Muravidék (Szlovénia)	683	970	142,0	0,8	1,2	1 026	1 206	117,5	1,1	1,4	150,2	124,3
Őrvidék (Ausztria)	..	303	..	..	0,1	..	303	..	..	0,1	..	..
KÁRPÁT-MEDENCE	463 753	578 991	124,8	1,5	2,0	..	291 373	..	..	1,0	..	50,3

Cigányok Szlovákiában, Magyarországon és Erdélyben

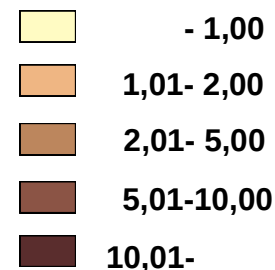
a népszámlálások adatai (nemzetiség, anyanyelv) és a becslések szerint (1991, 2001)

A KÁRPÁT-MEDENCE CIGÁNYSÁGA (1991)

A cigány (roma) népesség
aránya 1991 körül

Jelmagyarázat %

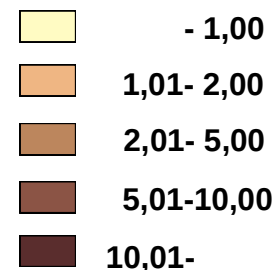

Forrás: A lakosság nemzetisége a hivatalos népszámlálások alapján
Ausztria 1991 ("környezeti" nyelv), Csehország 1991,
Horvátország 1991, Magyarország 1990, Románia 1992,
Szerbia 1991, Szlovákia 1991, Szlovénia 1991, Ukrajna 1989,

A KÁRPÁT-MEDENCE CIGÁNYSÁGA (2001)

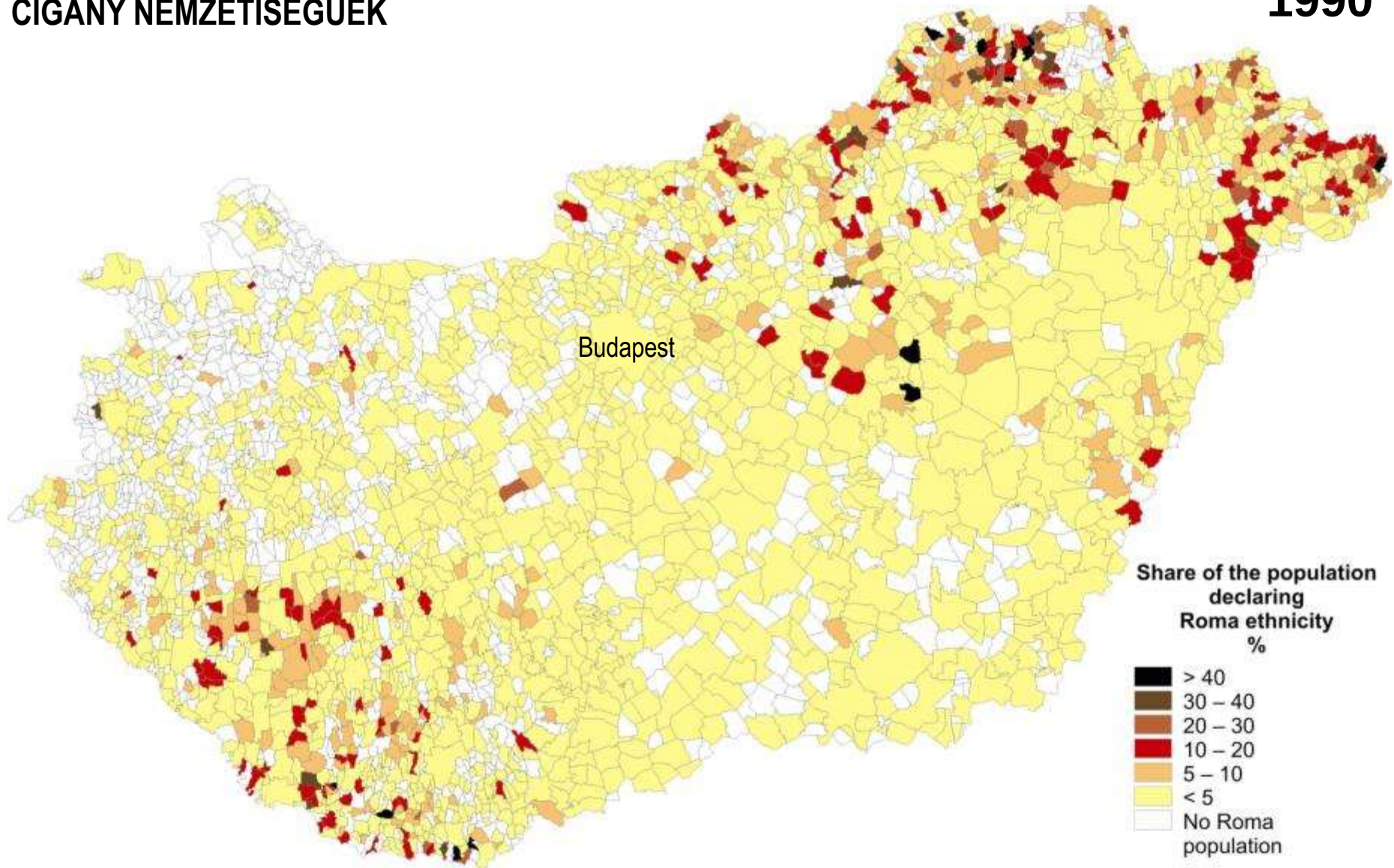
A cigány (roma) népesség
aránya 2001 körül

Jelmagyarázat %

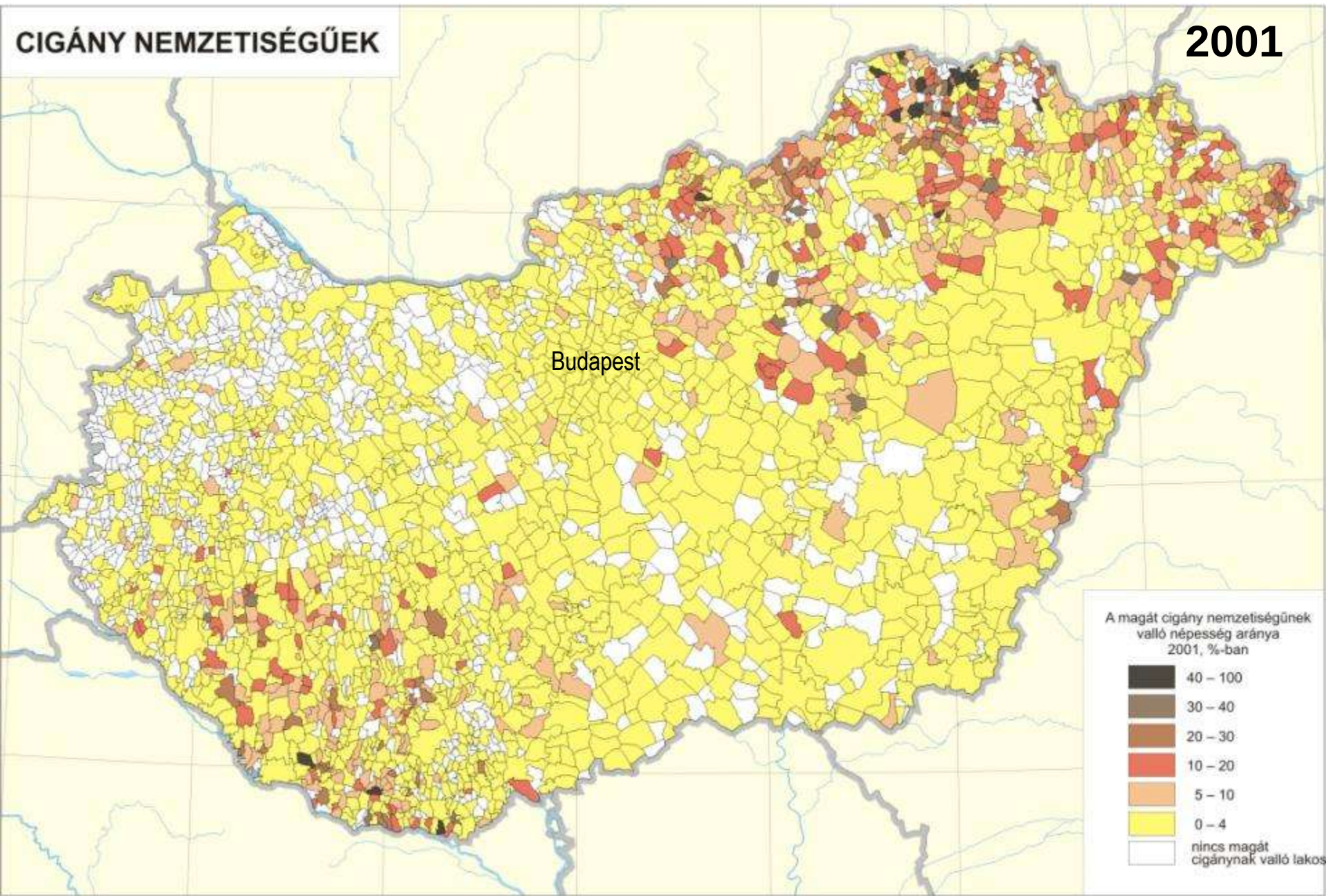
CIGÁNY NEMZETISÉGŰEK

1990

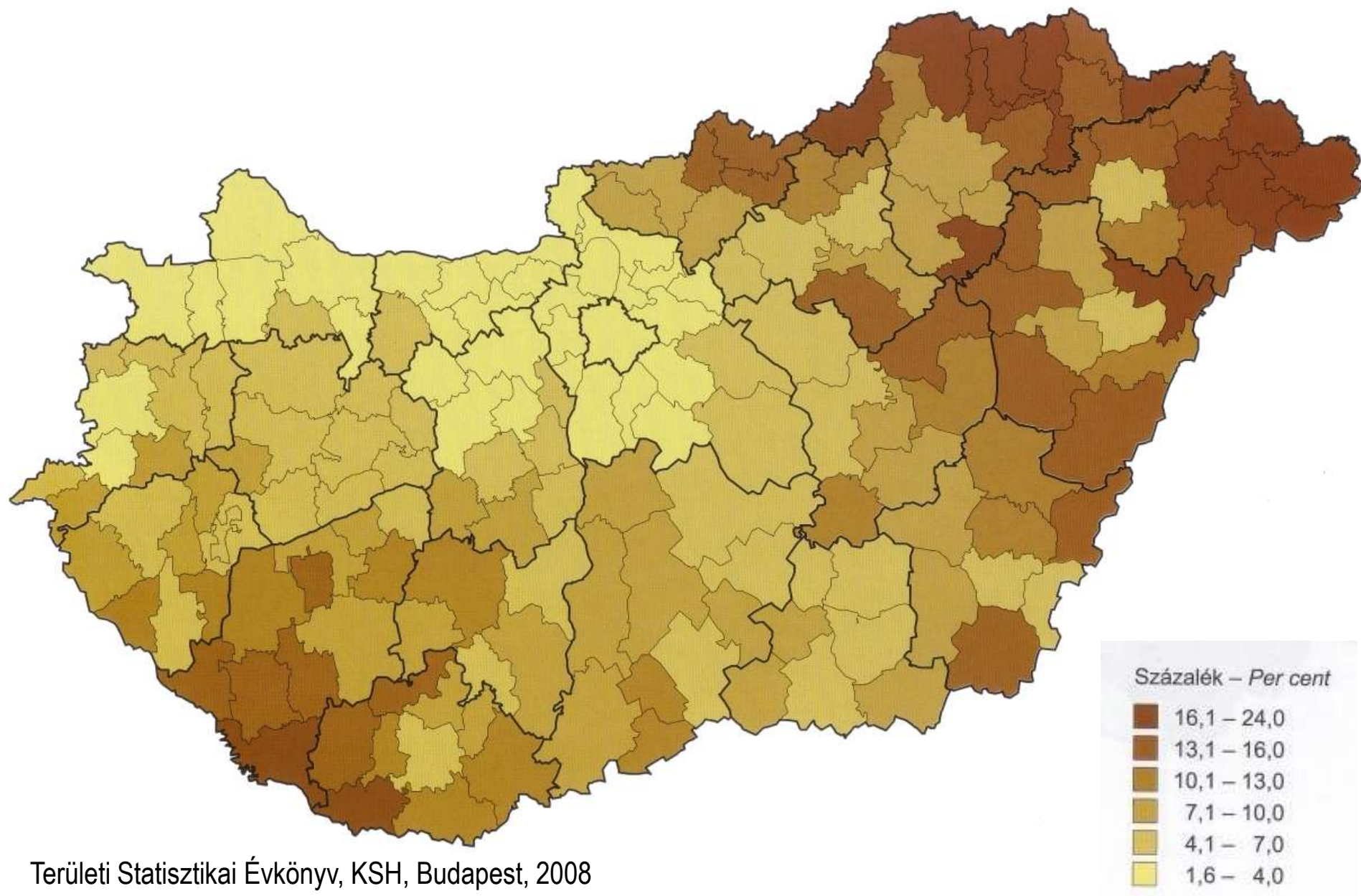

CIGÁNY NEMZETISÉGŰEK

2001

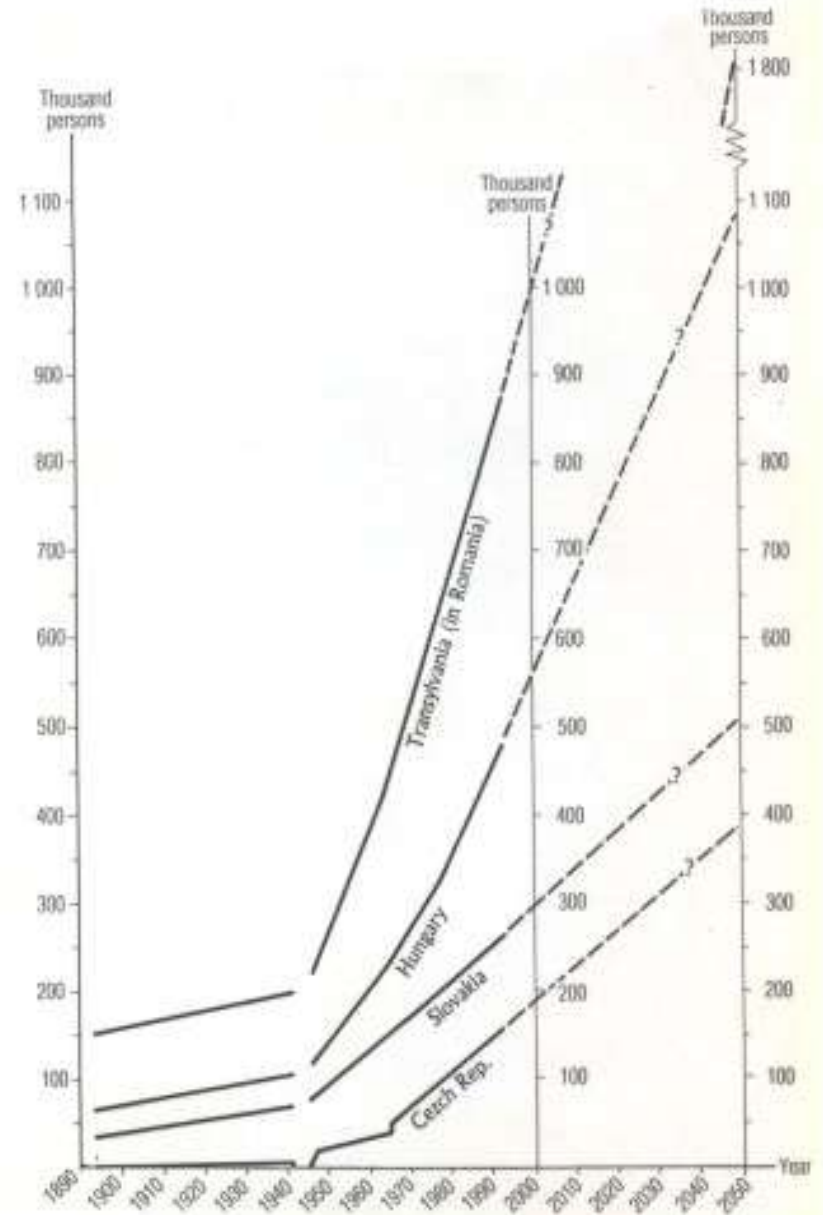

A nyilvántartott álláskeresők aránya (2007. december 20.)

A cigányok tényleges és feltételezett számának változása Kelet-Közép Európa egyes területein (1893-2050)

DECADE OF ROMA INCLUSION 2005-2015

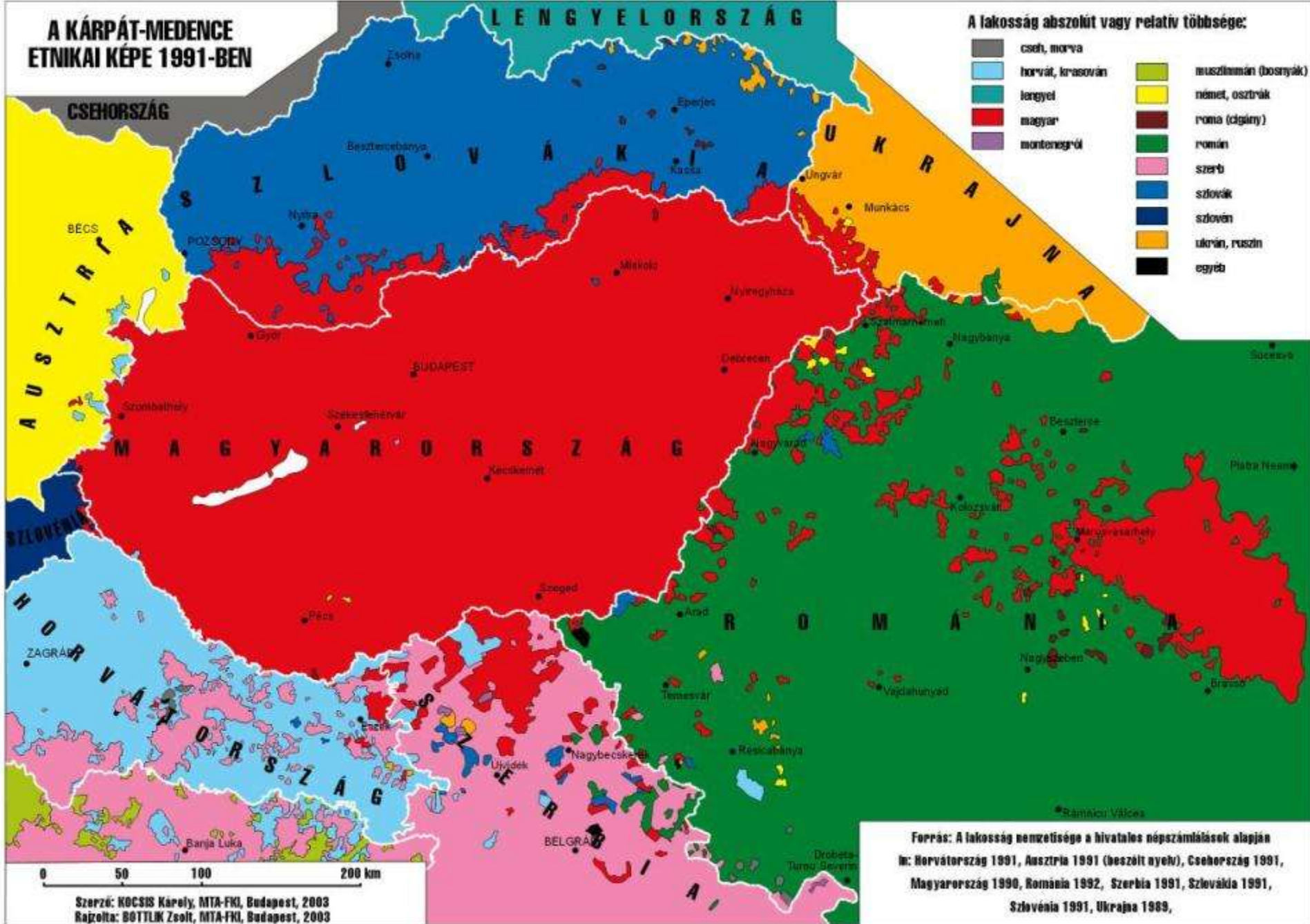
A cigányokat amióta letelepültek Európában, *mindig* **diszkriminálták**, melynek eredményeként *minden* európai országban (társadalmi és földrajzi értelemben egyaránt) **marginalizálódtak**.

Számos kormányzati és NGO program ellenére a cigányság a térség társadalmilag **leghátrányosabb helyzetű etnikai csoportja**.

Az Európai Unió, a Világbank, az OSI (Open Society Institute) és nyolc ország (Bulgária, Cseh Köztársaság, Horvátország, Magyarország, Makedónia, Románia, Szlovákia, Szerbia és Montenegró) kormánya **2005-ben** meghirdette a "**Decade of Roma Inclusion**"-t. (www.romadecade.org)

Helyzetük, életkörülményeik javítása még hosszú évtizedeket fog igénybe venni. Addig is a Kárpát-Balkán térség jobb életkörülményekre vágyó cigányainak elvándorlása Nyugatra a diszkrimináció elkerülése reményében folytatódni fog.

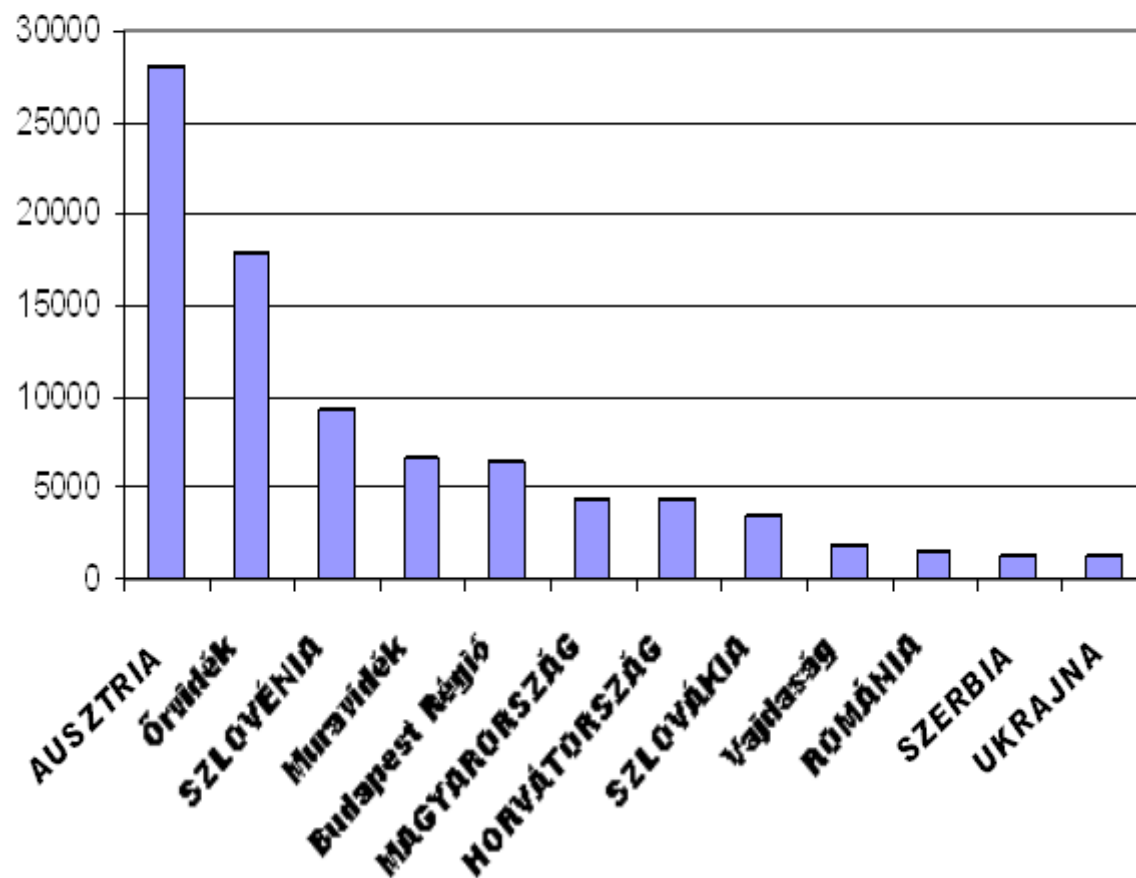
A KÁRPÁT-MEDENCE ETNIKAI KÉPE 1991-BEN

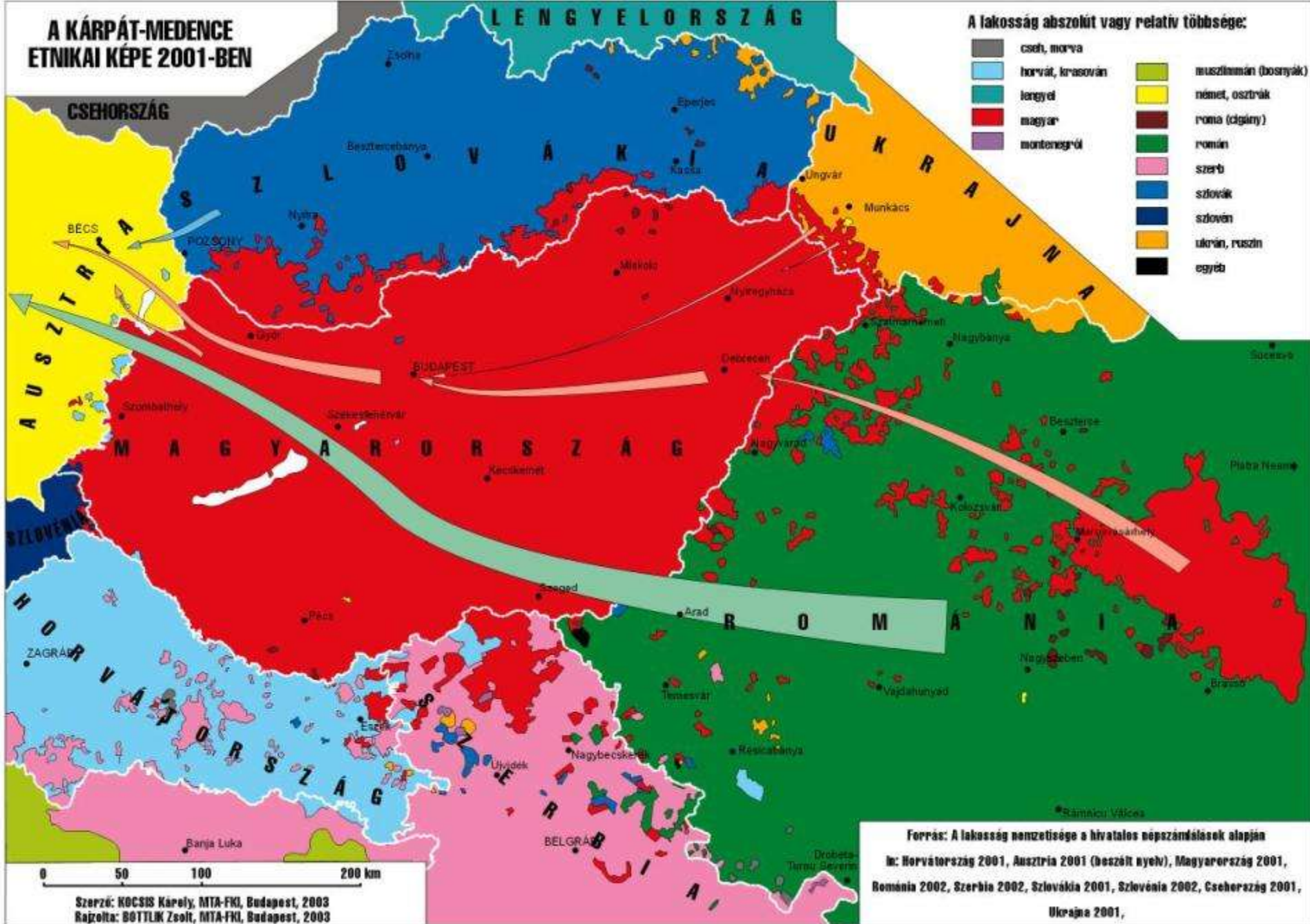
A KÁRPÁT-MEDENCE ETNIKAI KÉPE 2001-BEN

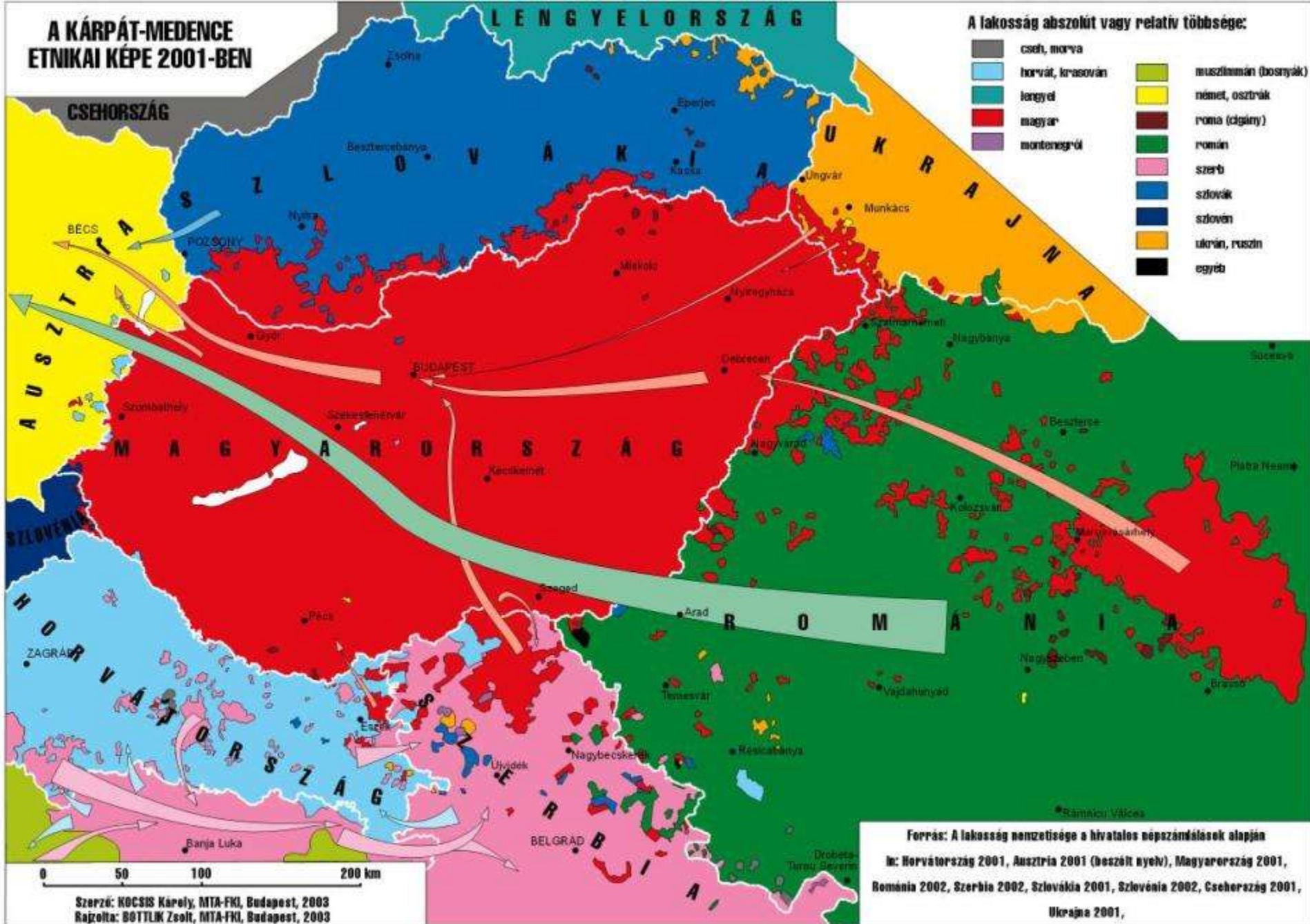
Egy főre jutó nemzeti jövedelem a Kárpát-medence egyes országaiban, régióiban (1996, USD)

A KÁRPÁT-MEDENCE ETNIKAI KÉPE 2001-BEN

A KÁRPÁT-MEDENCE ETNIKAI KÉPE 2001-BEN

Várható etnikai tendenciák

- A népességszám tartós csökkenése
- A természetes fogyás növekedése
- Fokozódó bevándorlás az EU-s térfélre
- Fokozódó etnikai térbeli koncentráció
- Nemzeti kisebbségek számának csökkenése
- Etnikai kisebbségek (főként a cigányság és az „egzotikus” kisebbségek) számának növekedése

*Köszönöm
megtisztelő
figyelmüket!*

